

ÅRGANG 22

MILJØKRIM

01 // JUNI 2019

ØKOKRIM

Intervju med Bjørn Soknes / s. 9

Se til Trøndelag

Natur og fauna / s. 22

Bør friluftsløven avkriminaliseres?

Advokat Thomas Skjelbred / s. 52

Forsvarerrollen i miljøkriminal saker

Portrett av Torleif Fresvik / s. 5

– Miljøfagets utfordring er at overtredelser rammer fellesgoder der ingen opplever personlig krenkelse eller ansvar.

Miljøkrim er et fagblad som inneholder aktuelle artikler om miljøkriminalitet. Hovedområdene er natur, forurensning, arbeidsmiljø, kunst, kulturminner og dyrevelferd. Det distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn, miljø- og kulturminneforvaltningen, med flere. Bladet utgits to-tre ganger i året.

Ansvarlig utgiver:

Miljøkrimavdelingen ved ØKOKRIM

Utgitt: Juni 2019

Ansvarlig redaktør:

Førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Redaktør:

Politiadvokat Magnus Engh Juel

Redaksjon:

Politioverbetjent Kenneth Didriksen
Spesiallett.forsker/biolog Joachim Schjolden
Teamkonsulent Heidi Charlotte Horn Talgø

Grafisk formgivning:

Mona Lisa Iversen
Lillian Øktner Widlic

Språkvask:

Språkseksjonen ved Kripos

Opplag og trykk:

4 000, Staples / Merkur Grafisk AS

Der annet ikke er nevnt, er bildene fra Shutterstock.

Adresse:

Postboks 2096 Vika, NO-0125 Oslo

Besøksadresse:

C.J. Hambros plass 2 C, 0164 Oslo

Telefon: 23 29 10 00

Telefaks: 23 29 10 01

E-post: miljokrim.okokrim@politiet.no

Nettside: miljokrim.no
okokrim.no

Miljøkrimavdelingen ser positivt på bidrag fra leserne, både i form av artikler og bilder, men også innspill og forslag til tema.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag. Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

Trykksak
2041 0672

05

Mangeårig miljøkrimkoordinator Torleif Fresvik:

– Jeg har jobbet med miljø saker hele tiden, og det har ikke vært én kjedelig dag.

33

Veileder ved funn av menneskelige levninger:

Norge har nasjonale lover som beskytter graver og menneskelige levninger.

43

Blinkskudd:

Fiskeørn av Nicolay Dahlgren

Innhold

Utgave **01/2019**

3	Leder: Ny fjellov og oppsyn	36	Freeports – «hjemme alene-fest» for investorer
5	Portrett av Torleif Fresvik	37	Oppdrettsselskap ilagt millionbot
8	Se til Trøndelag	38	Vanskjøtsel av storfe
10	Bokomtale: Viltloven	40	Bokomtale: Juss – for utøvere av begrenset politimyndighet
13	Kunnskapsstyrt a-krim samarbeid	43	Blinkskudd: Fiskeørn
15	Ulovleg villreinjakt	44	Livet som hospitant ved Miljøkrimavdelingen
17	Også skjærer har krav på vern!	48	Regjeringen satser på tiltak mot miljøkriminalitet
19	Frifunnet for felling av trær	51	Knoppskyting for miljøetterretningsarbeidet
20	Tatt på fersken for ulovlig hummerfiske	52	Forsvarerrollen i miljøkrimsaker
22	Bør frilutsloven avkriminaliseres?	54	Opphugging av skip – ny forskrift
27	Biologisk nedbrytbart avfall	57	Rettsoppnevnt sakkyndig i straffesaker
29	Miljøforurensning ved branner i gjenvinningsanlegg	58	Aktuelle dommer og forelegg
33	Hvilken beskyttelse har et skelettfunn?		
34	Politiets register over stjålet kunst blir åpent for alle		
35	Finnerlønn for kulturhistoriske gjenstander		

Leder

Ansvarlig redaktør **Hans Tore Høviskeland**

Ny fjellov og oppsyn

Tidligere i vinter var det en høringsrunde om NOU 2018:11 Ny fjellov. I NOU-en har flertallet blant annet foreslått en hjemmel som gir private fjellstyres adgang til å føre et omfattende offentligrettslig oppsyn i statsallmenningene etter naturoppsynsloven. Om private fjellstyres skal ha denne adgangen, er et meget viktig prinsippsspørsmål. ØKOKRIMs hørings svar konkluderer med at dette er en svært uheldig løsning.

Mindretallet viser i NOU-en til:

Eit klart skilje bør trekkast mellom offentligrettsleg oppsyn, regulert av naturoppsynslova, og tilsyn med utøvinga av bruksrettane og jakt, fangst og fiske på eit privatrettsleg grunnlag. Det må ikkje vere tvil om at SNO som nasjonal myndighet har

det overordna ansvaret for alt naturoppsyn i kraft av lova.

Jeg deler mindretallets syn på de prinsipielle utfordringene ved rolleblanding, det vil si at fjellstyrene som har inntekter fra jakt og fiske, hytteutleie og andre aktiviteter – og som representerer rettighetshaverne – også skal ha en lovfestet rolle som offentlig myndighetsutøver.

Det er prinsipielt uheldig at næringsaktører skal utøve denne type kontroll på egen aktivitet på en måte som kan reise habilitets-spørsmål. Et klart skille mellom offentligrettslige kontrolloppgaver og andre roller og oppgaver lagt til Fjelloppsynet i fjelloven vil sikre at publikums og kontrollobjektene til lit til myndighetene blir ivaretatt. Det er vik-

tig å sikre et statlig, uavhengig og helhetlig naturoppsyn, noe flertallets forslag flertallet forslag ikke gjør. Kun offentlige organer, dvs. SNO og politiet, bør ha myndighet til å drive kontroll med etterlevelsen av reglene i disse områdene.

Det offentligrettslige oppsynet i Norge bør også organiseres mest mulig ressurseffektivt med henblikk på oppgavene som skal utføres, og overlapp med andre instanser bør i størst mulig grad unngås. Flertallets forslag medfører at vi får tre ulike oppsynsorganer (SNO, Fjelloppsynet og politiet) som skal drive offentligrettslig oppsyn, til dels på samme areal. Dette er ikke ressurseffektivt. Det blir også utfordrende å få gjennomført oppsyn av prioriterte oppgaver, som f.eks. ulovlig motorferdsel eller eggrøving.

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM / Foto: **Hardanger Folkeblad**
// kenneth.didriksen@politiet.no

Mangeårig miljøkrimkoordinator Torleif Fresvik:

– Vi hadde ansvar for det som lå utenfor de hvite stripene på veien

– Jeg har jobbet med miljø saker hele tiden, og det har ikke vært én kjedelig dag. Torleif Fresvik gikk ut av Politiskolen i 1984 og husker at han ble oppringt under muntlig eksamen i faget tvangsfullbyrdelse. Telefonen var fra lensmannskontoret i Odda.

– Jeg fikk vite at jeg var ansatt i fast stilling, og rett etter skoleslutt i juni begynte jeg som lensmannsbetjent.

De fleste politifolk som har jobbet med miljøkriminalitet, kjenner til den solide kollegaen fra Vestlandet som «alltid» har vært en del av fagmiljøet. Han er, og har i hele sin yrkeskarriere vært, en foregangs mann for politiets arbeid med miljøkriminalitet, både lokalt, nasjonalt og gjennom undervisning på Politiskolen. Selv om Torleifs alder snart matcher pensjonsalderen til en uniformert statstjenestemann, har han ikke redusert tempoet. Fresvik er fortsatt fullt engasjert i nye miljøkrimsaker, og det ryktes at han nylig har takket ja til å fortsette arbeidet utenfor etaten når han leverer inn tjenestebeviset.

– Jeg slapp pliktjenesten etter Politiskolen siden jeg hadde fått fast stilling før skoleslutt. Jeg hadde egentlig beordring til pliktjeneste i Aurland i Sogn, men den falt bort da jeg fikk fast ansettelse.

Om du har vært ved lensmannskontoret i Odda siden...?

– Ja, lokalområdet var jo et eget politidistrikt den gangen, Hardanger politidistrikt. Jeg jobbet ved lensmannskontoret i Odda frem til 1992. Da ble det opprettet en prosjektstilling som skulle samordne naturoppsynet på Hardangervidda.

– Det var politimesteren i Hardanger som tok initiativ til stillingen (*Det er for øvrig faren til ØKOKRIM-nestsjef Hedvig Moe, red. anm.*) sammen med politimestrene i Ringerike, Kongsberg og Rjukan. Fire politidistrikter delte den gangen ansvaret for Hardangervidda, og hensikten var å samordne politiarbeidet og få til velfungerende ordninger i tråd med andre oppsynsordninger i fjellet.

– Alle var enige om at det var dårlig ressursutnyttelse å kjøre etter hverandre innover vidda, sier Fresvik forklarende om bakgrunnen for prosjektstillingen, og understreker at kvaliteten på oppsynet også ble bedre av å samarbeide med andre relevante aktører.

Torleif forteller engasjert at han som nevnt allerede i 1992 hadde en toårig prosjektstilling i Hardanger politidistrikt med midler fra Justisdepartementet. Arbeidet resulterte i en evalueringsrapport som var grunnlaget for at Hardanger fikk opprettet en fast stilling innen miljøfaget, og at han selv hadde denne jobben i 7 år helt fram til 2000.

– Det var jo før miljøkoordinatorordningen ble etablert, fremholder Fresvik, og poengterer at jobben, i tillegg til oppsyn på Hardangervidda, også innebar ansvar for sjøoppsyn av blant annet laks.

Var landsdelspolitikamrene involvert i dette på noen måte?

– Ja, miljøkoordinatorstillingene ble lagt til landsdelspolitikamrene.

– Da koordinatorrollen kom, var vi tre som jobbet sammen i Hordaland. Det var jo meg i Hardanger, én i Hordaland og én i Bergen politidistrikt, og disse ble lagt inn under landsdelspolitikammeret som gjorde en stor innsats på miljøområdet den gangen.

Dette var jo i miljøkrimarbeidets spede begynnelse. Det ble også opprettet miljøpatruljer i UP. Var dere på noen måte involvert i det arbeidet?

– Nei, miljøpatruljene var UPs ansvar. De hadde fokus på tunge kjøretøy og sikring av last, utslipp og ADR-bestemmelser. Vi hadde ikke noe befatning med det. Vårt ansvar var det som lå utenfor de hvite stripene på veien, altså natur og miljø, sier Torleif med et lurt smil.

Var arbeidsmiljø del av miljøarbeidet den gangen?

– Nei, det kom jo etter hvert, men det var i utgangspunktet ikke en del av arbeidet vi begynte med.

De første årene med egg og anatas

Når tematikken dreier inn på miljøarbeidet Fresvik har jobbet med, sier han at det begynte før Politiskolen, tidlig på 80-tallet. Fresvik, som alltid har hatt stor interesse for fjell og natur, lå da alene inne på Hardangervidda en hel sommer med ansvar for fiske- og jakttoppsyn.

- Jeg var ansatt i en sivil stilling, men allerede da med begrenset politimyndighet til å håndheve miljølovbrudd.

- Jeg var bare hjemme av og til og vasket klær og hentet brød, sier han engasjert.

- Da jeg etterhvert begynte i politiet, dukket det opp forskjellige saker lokalt. Det var ulovlig eggssamling, altså eggrovverier, som var utbredt på Hardangervidda, og spesielt på nordsiden av vidda langs riksvei 7.

« Det er fortsatt en lang vei å gå, tror jeg, før miljøkrimfaget får den statusen det fortjener i politiarbeidet.

- Der hadde vi gjennom flere år et samarbeid med lokalt oppsyn om aksjoner inne på vidda. Jeg husker at vi også pågrep noen personer med egg i bagasjen. Vi drev også forebyggende arbeid og informerte turister vi traff om gjeldende regler, og klarte vel forhåpentligvis også å forhindre en del tyverier. Det var stort sett utenlandske personer vi påtraff den gang.

- Vi var også opptatt med en annen problemstilling som fortsatt er aktuell, nemlig ulovlig uttak av mineraler.

Fresvik blir engasjert når han forteller om anatasforekomsten på Hardangervidda.

- Det er et mineral som består av titanoksid. Selve anataskrystallen, for å kalle det en krystall, finnes vel bare på Hardangervidda i den kvaliteten som er etterspurt i Europa. Det er solgt store summer av dette mineralet fra Hardangervidda til utlandet.

- Det har foregått i lang tid og er vanskelige saker å etterforske.

Har utfordringene dere jobbet med for snart 40 år siden, endret seg vesentlig?

- Ikke vesentlig. Miljøarbeidet i dag innebærer noen av de samme utfordringene som da vi startet arbeidet. Jeg tenker ikke minst på innsatsen vi har lagt ned i kontrollarbeid

og oppsynstjeneste, og hvor avgjørende det er å kjenne til lokale forhold på vidda og i fjellet for å kunne mestre vanskelige forhold når det trengs, ved f.eks. redningsarbeid. Det har vist seg å være en absolutt suksessfaktor, og det er like viktig i dag.

Miljøkrimarbeidet hadde vel relativt lav status i etaten da dere startet opp. Har dette bedret seg?

Fresvik venter litt og tar en pause for å formulere svaret.

- Nei, jeg må nok si dessverre... Det er jo formelt sett en ny giv nå etter politireformen med egne miljøavsnitt i alle politidistriktene. Det er jo en begynnelse, men å kunne si at det har vært en positiv utvikling i form av mer strømlinjeformet arbeid, og at miljøkrim nå blir prioritert på en annen måte... Det er det ikke!

Måltall for miljø

- Det er fortsatt en lang vei å gå, tror jeg, før miljøkrimfaget får den statusen det fortjener i politiarbeidet. Det har jeg for min del tatt opp gjentatte ganger ved å poengtere at veien til beslutningene er blitt lengre for oss som har det som arbeidsfelt.

Det står i gjeldende miljørundskriv fra Politidirektoratet at miljøkrimkoordinatoren skal være politimesterens rådgiver i miljøspørsmål. Med nye reformer har nok veien opp til politimesteren blitt betydelig lengre, via en god del mellomledere. I gamle Hardanger politidistrikt kunne jeg gå inn til politimesteren på hans kontor, og vi kunne sette oss ned og avgjøre ulike saker, også politidistriktets miljøutfordringer. Jeg sier ikke at vi skal tilbake dit, men det er ikke noe automatikk i at all nyorganisering tjener politiet og publikum.

Er politiet gode nok på å løse miljø saker – kan vi nok om faget?

- På generelt grunnlag vil jeg si nei.... Men rundt i distriktene finnes det absolutt ildsjeler og kolleger som er genuint interessert i arbeidsfeltet og har svært god kompetanse på det de jobber med. Jeg tror imidlertid at de ofte opplever å stå alene i dette arbeidet.

- Sakstilfanget er stort og arbeidsmengden og -belastningen kan i en del sammenhenger bli for stor. Det er viktig å huske at mange av sakene er store og komplekse.

Hva mener du er løsningen for å gjøre dette bedre? Må vi satse på mer utdanning, eller bør politimesteren skjerme de som jobber med miljøarbeid?

- Nei, jeg tror ikke det er veien å gå. Jeg mener derimot at miljøkrim må inn som en del av politidistriktets virksomhetsplanlegging. Det må, som for alle politiets fagområder, legges inn måltall i styringsverktøyene som distriktene bruker. Bare på den måten kan politidistriktets ledelse, på grunnlag av forventet sakstilfang og -utvikling, avgjøre hvor mange saker og oppklaringer som er målet med arbeidet, og også hvor mye folk og ressurser det er behov for. Måltall gjør det mulig å styre arbeidet. Det er nødvendig av flere grunner, men slik er det ikke i dag, og da tror jeg miljøkrimarbeidet lett blir en salderingspost som altså ikke får den oppmerksomheten og prioriteringen som den, gitt alvorligheten og omfanget, bør ha.

Vi ønsker ikke at miljøkrim skal være noe spesielt område med særordninger, vi ønsker derimot at miljø saker skal behandles på samme måte som de andre fagområdene i politiet.

Det er stor oppmerksomhet rundt miljø- og klimautfordringer i samfunnet nå. Mange unge har engasjert seg og arrangerer skolestreik for klimaet. Tror du politiet kan få en endret rolle i en slik samfunnsutvikling?

– Ja, det vil jeg jo håpe, sier Fresvik uten å nøle.

– Ikke minst med tanke på fokuset på forurensning og plastsøppel i havet, avfallshåndtering og alle slike ting. Og når oppmerksomheten blir større, må politiet følge opp og avdekke og straffeforfølge de som bryter lovverket som er laget for å beskytte natur og miljø. Miljøfagets utfordring er imidlertid at overtredelser ikke rammer enkeltpersoner, men heller fellesgoder der ingen opplever personlig krenkelse eller ansvar.

– Jeg håper jo at de unges engasjement også kan smitte over på ledende aktører i justissektoren i alle ledd. Da blir det forhåpentligvis også større oppmerksomhet rundt politiets ansvar på miljøfeltet.

Den nye organiseringen av politidistriktene har nå felles straffesaksinntak som kort forklart avgjør hvilke saker det skal jobbes videre med. Miljøkrim er nå organisert med egne miljøavsnitt med etterforskere, miljøkrimkoordinatorer og miljøjurister. I tillegg skal ØKOKRIM bistå distriktene ved behov. Har du tro på en slik organisering, kan dette fungere?

– Ja, det kan fungere. Det er også viktig at noen sentrale fagfolk kan pushe på både lokalt og nasjonalt. Men som nevnt, så tror jeg det avgjørende er at miljøfaget blir en del av styringsdokumentene. Først da blir det et krav vi blir målt på, og det vil kunne gi en ny giv.

I organiseringen av politidistriktet er miljøkrim oftest samlokalisert med økonomiavsnittet. Hvordan kan disse fagfeltene dra nytte av hverandre?

– Det viser seg jo i mange miljø saker at motivet ofte er å tjene penger eller å spare penger. Så lett tilgang til faglig bistand fra revisorer og økonomer i egne rekker for å kartlegge de involverte økonomi er stadig oftere nødvendig i miljøkrimetterforskning.

Død fisk i Opo

Torleif blir utfordret til å fortelle om en sak han husker godt fra sin mangeårige karriere som etterforsker. Umiddelbart begynner han å fortelle om forurensningssaken som medførte stor fiskedød i den lokale elva.

– Saken mot Odda smelteverk tilbake på

90-tallet, der utslipp fra bedriften rant ut i elva Opo, husker jeg godt. Det var en sak ØKOKRIM var involvert i, og som de etterhvert også overtok ansvaret for.

– All villaksen i Opo, altså elva som renner gjennom Odda, ble drept og fløt nedover. Vi slet med å finne årsaken til fiskedøden, og smelteverket i Odda, som er en hjørnesteinsbedrift, nektet ethvert ansvar for det som hadde skjedd. Bedriftsledelsen la fram dokumentasjon på at de ikke hadde hatt noen utslipp i elva. Til slutt gjorde vi en siste innsats inne på bedriften ved at vi sjekket alle avløpskummene. Den ene direktøren hadde signert på at alle typer

« Det var jo et fellende bevis for at hullet var hugget i røret for mange år siden.

avløp, blant annet overflateavløp og taknedløp, hadde gått i kloakk avskåret fra elva. Denne dokumentasjonen var bedriftens egenrapportering til Forurensningstilsynet om at ingenting fra bedriftens virksomhet, utenom kjølevann, gikk ut i sjøen.

– Ved nærmere undersøkelser viste det seg at det var hugget hull i et rør som var tilknyttet overflateavrenningen. Da skar vi av denne rørdelen og tok beslag i den. En av direktørene hevdet da at skaden i kloakkrøret måtte ha vært helt ny. De mente at alt gikk til avskjærende kloakk, og at hullet ikke hadde noe med forurensingen og fiskedøden å gjøre.

– Den beslaglagte rørdelen ble tatt med til ØKOKRIM, og sammen med kollega Per Knut Vistad og en ekspert fra Oslo vann og avløp, dro vi til Universitetet i Oslo og fikk skåret opp rørdelen på langs. Der fant vi en ca. 20 cm lang propp av avleiringer som hindret vannet i å renne gjennom røret. De sakkyndige på Universitetet konstaterte at det hadde vært slik i flere år. Inne i avleiringene fant vi en ølkork, nærmere bestemt en Hansa ølkork. Den har kollega Vistad fortsatt på kontoret sitt, forklarer Fresvik engasjert.

– Korken ble sendt til Hansa bryggeri, som konstaterte at den typen layout som var på korken, sist ble produsert i 1986, altså ti år før vi jobbet med saken. Det var jo et fellende bevis for at hullet var hugget i røret for mange år siden, trolig fordi det var tett og ikke tok unna avløpet. Overflateavrenningen gikk derfor sammen med kjølevannet og rett ut i elva.

– Vi gjorde til slutt en siste test som re-

konstruerte at giftstoffer som ble ledet ned i kummene, ble ført ut i kjølevannet og drepte fisken i elva.

Hvordan opplevde dere å etterforske hjørnesteinsbedriften i bygda der en stor del av lokalbefolkningen jobbet?

– Det gikk veldig greit det. Det var nok mer oppstandelse blant folk fordi all fisken i elva var død.

– I denne saken fikk bedriften et forelegg på én million kroner i foretaksstraff, og verksdirektøren fikk også et forelegg på 60 000 kroner for sin rolle i saken. Begge foreleggene ble vedtatt umiddelbart.

Veien videre

På hvilken måte synes du miljøkrimetterforskning bør være en del av grunnutdanningen på Politihøgskolen?

– Miljø som et valgfag på grunnutdanningen mener jeg er en god løsning. Det bør tilbys som et fordypningsfag, på lik linje med andre fagretninger.

– Jeg tok selv miljøkurs på Politiskolen på slutten av 80-tallet, og jeg underviste også på disse kursene noen år på 90-tallet, før skolen fikk høyskolestatus. Det var både nyttig og lærerik allerede den gangen.

Odda er et relativt lite sted. Har du kun jobbet med miljø saker i din tid i politiet?

– Nei, jeg har vært generalist og kjørt patrulje og tatt alle typer saker. Det har vært mange utfordringer og varierte arbeidsoppgaver, og jeg har ikke hatt én eneste kjedelig dag på jobb. Det er vel også derfor jeg valgte å fortsette i jobben etter oppnådd særaldersgrense på 57 år.

Men nå trekker du inn årene og leverer inn tjenestebeviset?

– Tja, både ja og nei. Torleif Fresvik nøler litt, men røper at han har blitt tilbudt en ettårig 40 prosents stilling i SNO med naturoppsyn på Hardangervidda.

– Da får jeg jo også med meg begrenset politimyndighet i stillingen, sier han avslutningsvis.

Tekst: førstestatsadvokat **Tarjei Istad**, ØKOKRIM / Foto: Spesialetterforsker, **Joachim Schjolden**, ØKOKRIM
 // tarjei.istad@politiet.no

Se til Trøndelag

Førstestatsadvokat Bjørn Soknes i Trøndelag ser miljørakene som en unik mulighet for politi og påtalemyndighet til å gjøre noe konkret for å ta vare på naturen for våre etterkommere.

Som statsadvokat siden 1988 og politijurist før det kjenner førstestatsadvokat Bjørn Soknes ved Trøndelag statsadvokatembeter godt til dilemmaene som oppstår når ulike typer saker som hver for seg er viktige, hopper seg opp på samme pult.

– Det er alltid saker som haster mer enn miljørakene, og som politiet blir målt på. Miljørakene er like fullt viktige, fordi de kan ha varige konsekvenser.

Skjerming

Soknes mener derfor det må settes av skjermede påtalejurister og etterforskere til miljøraker, ellers blir ressursene satt på hastesaker. Han skryter i så måte av politimesteren i Trøndelag.

– Trøndelag kan tjene som eksempel, siden distriktet på mange måter er et tverrsnitt av

Norge med hav, skog, vidde, fjell og hele spekteret av næringsvirksomhet. Dermed kommer man borti alt som også kan få en negativ virk-

« Man får større oppmerksomhet ved en straffesak enn en gebyrsak, slik er det bare.

ning på miljøet. Politimesterens svar på denne utfordringen har vært å sette av en politiadvokat, to etterforskere og en miljøkoordinator til miljøraker, alle på fulltid. Det gir grunn til stor ros til politimesteren.

Soknes trekker frem flere fordeler ved denne organiseringen:

– For det første får de da også tid til å drive

oppsøkende virksomhet, og ikke bare «brannsløkking». For det andre kan de ta tak i de prinsipielle sakene der alvorligheten i det enkelte tilfellet isolert sett ikke er stort, marginal. Et ferskt eksempel er saken fra Namsos hvor to menn i februar 2019 ble dømt til bøter for brudd på kulturminneloven etter å ha gravd frem en båt fra 1700-tallet. En litt eldre sak gjaldt bygging av en kilometer vei i Endalen i Midtre Gauldal, som reiste litt vanskelige rettslige spørsmål om rekkevidden av det såkalte vedlikeholdsprinsippet ved arbeider i vernede områder.

– Verneområder må dokumenteres godt på vernetidspunktet, ikke bare når skaden er skjedd

Soknes førte selv veisaken i Høyesterett (Rt. 2012 s. 110), som opphevet lagmannsrettens

frifinnende dom. Formannen i veilaget ble domfelt ved ny behandling i lagmannsretten. Soknes minnes at det var problematisk at områdets tilstand på vernetidspunktet ikke var godt nok dokumentert:

– I et vernet bygg er ofte hver kvadratmeter nøye dokumentert. Selv om det vil være tilnærmet umulig å gjøre det når et landskap skal vernes, bør man tilstrebe å dokumentere området tilstand på vernetidspunktet på en best mulig måte. Når lovens krav for domfellelse i veisaken var at tiltaket, dvs. veibyggingen, i vesentlig grad hadde endret landskapets art og karakter, må man ha noe mer enn omtrentligheter og «litterære» beskrivelser å gå etter.

– Ja, men hvorfor skal politi og påtalemyndighet drive med dette, kan det ikke gå i forvaltningssporet?

– Man får større oppmerksomhet ved en straffesak enn en gebyrsak, slik er det bare. Et gebyr kan ha en allmennpreventiv effekt i det aktuelle miljøet eller næringen, men en straffesak blir allment kjent.

Samtidig er han glad for den nye bestemmelsen i straffeprosessloven § 71 c om henleggelse og overføring til forvaltningen for en eventuell administrativ sanksjon når personstraff ikke er aktuelt, bare bestemmelsen brukes riktig og ikke som en vei ut for et presset politi

i miljø saker det egentlig burde tatt.

– Og så er det viktig at de ulike tilsynsorganene har harmoniserte regelverk og samordner seg.

Soknes nevner et større fiskeoppdrettsfirma som i 2015 ble anmeldt for bruk av formalin til avlusing. Saken ble aldri etterforsket, og en av årsakene var at det i forkant av avlusingen hadde vært en del muntlig kontakt mellom firmaet og enkelte av tilsynsorganene som det var tilnærmet umulig å ha oversikt over grunnet manglende notoritet.

Økonomi og miljø hører sammen

Selv om Trøndelag politidistrikt hadde fått miljøansvaret hvis flertallet i særorganutvalget hadde fått gjennomslag, mener førstestatsadvokaten i Trøndelag at det var bra at ØKOKRIM fikk bestå, siden enheten spiller en viktig konsultativ rolle i tillegg til å etterforske egne saker:

– Vi må være så ærlige å si at utfallet av en del av sakene ØKOKRIM har tatt, nok ikke ville blitt det samme ute i distriktene. Etter mitt syn skulle dere vært større så dere kunne gjort enda mer.

I den forbindelse trekker han frem at man også i miljøsakene i økende grad møter aktører med store ressurser, herunder til advokatbistand.

Han mener det er et godt grep at ØKOKRIM

Fakta

Bjørn Soknes

- Statsadvokat i Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane 1988–1991
- Førstestatsadvokat i ØKOKRIM 1991–1992
- Statsadvokat/adv. leder i Oslo statsadvokatembeter 1993–2003
- Statsadvokat i Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter 2003–2005
- Embetsleder/førstestatsadvokat i Trøndelag statsadvokatembeter 2003–
- Medlem av tidligere juridisk utvalg i NJFF, forfatter av en naturoppsynsbok, foreleser på årsstudiet i naturforvaltning ved Nord universitet

fra 2018 arrangerer et felles årlig seminar for økonomi og miljø:

– Har du noen gang hatt en stor miljøsak uten at det også er en økonomisak? Alvorlige miljølovbrudd er alltid økonomisk motivert, i hvert fall i næringsssammenheng.

Han mener seminarene er vel så viktige som motivasjon og treffsted som faglig påfyll, og etterlyser (på oppfordring!) flere statsadvokater på seminarene.

Med sin relativt lange fartstid og perspektivet det har gitt ham, minner førstestatsadvokat Soknes om hvilke muligheter politi og påtalemyndighet har til å gjøre noe håndfast for et bedre miljø for våre etterkommere:

– Vi trenger ikke gå i fakkeltog, vi har slåss-hanskene på.

Tekst: kst førstestatsadvokat **Inge Svae-Grotli**, ØKOKRIM / Foto: **Universitetsforlaget**
// inge.svae-grotli@politiet.no

Viltloven – kommentar- utgave ved Håvard H. Holdø

Grundig og oppdatert kommentarutgave av stor nytte-
verdi for alle som er interessert i jakt.

Viltloven av 29. mai 1981 nr. 38 er og har alltid vært en sentral lov på miljøkriminalitetsområdet. Loven erstattet og videreførte jaktloven av 1951. 1981-loven omhandlet opprinnelig langt mer enn bare jakt og fangst av vilt. Den var like mye en forvaltningslov som etablerte fredningsprinsippet (§ 3), og den inneholdt sentrale bestemmelser om ville dyr i fangenskap (§ 7), innførsel og utførsel av dyr (§ 47) og viltfondets eiendomsrett (§ 48) i tillegg til fanebestemmelsen om utøvelse av jakt og fangst (§ 19 flg.).

Det at vi i 2009 fikk naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven, har medført at en rekke bestemmelser i viltloven har blitt utfyllt eller erstattet av bestemmelser i de nye lovene. Viltloven har ikke blitt mindre viktig, men endringene har gjort reguleringen av området noe mindre tilgjengelig.

Det er derfor svært nyttig at det nå har kommet en kommentarutgave som på en oversiktlig måte redegjør for viltloven og dens plassering i forhold til øvrig rammelovgivning. Forfatteren, Håvard H. Holdø, er til daglig advokat hos Regjeringsadvokaten, men også jeger. Kommentارutgaven har blitt til på fritiden, og er skrevet hovedsakelig for jurister som kommer i kontakt med reglene i viltloven. Holdø har likevel evnet å gi god oversikt, og han tar utgangspunkt i praktiske problemstillinger i sine kommentarer til de enkelte bestemmelsene. Det gjør boken anvendelig også for jegere, grunneiere og lokale viltneemnder.

Med denne kommentarutgaven får leseren raskt et overblikk over all regulering som gjelder vår fauna. Her er materiale og henvisninger både for den som ønsker å orientere seg hurtig, og for den som ønsker å dykke ned i konkrete problemstillinger. Vi kan se på noen eksempler.

Fredningsprinsippet i viltloven § 3 ble erstattet av forvaltnings-

Universitetsforlagets lovkommentarer på nett – juridika.no

prinsippet i naturmangfoldloven § 15. Det er en styrke at boken også kommenterer opphevede bestemmelser. Kommentaren til den opphevede § 3 leder leseren til naturmangfoldloven § 15 med en historisk bakgrunn for prinsippet. Den opphevede bestemmelsen er også omtalt under § 1 om lovens formål, der blant annet forholdet til Grunnloven § 112 kommenteres. Et annet grep som gir god oversikt, er at det etter hver bestemmelse følger en liste over sentrale *forarbeider* om bestemmelsen, og en kort omtale av viktige i den.

Et annet eksempel er kommentaren til viltloven § 47 om innførsel og utsetting av nye viltarter/underarter, som har blitt avløst av naturmangfoldloven §§ 28 til 30. Det er nyttig å ha et oppslagsverk som tar for seg overgangen fra gamle til nye bestemmelser, inkludert den nye forskriften om fremmede organismer (FOR-2015-06-19-716). Boken er også nyttig som bakteppe for forskriften om innførsel, utførsel, besittelse mv. av truede arter av vill fauna og flora (CITES-forskriften – FOR-2018-06-15-889).

Kommentarene til lovens regler om utøvelse av jakt og fangst i kapittel VI kan også trekkes frem. De gir raskt en god oversikt over hvordan regelverket skal forstås, og hva som er tillatt og ikke. En rekke praktisk viktige spørsmål om utøvelsen av forsvarlig jakt og vårt forhold til ville dyr kommenteres. Forfatteren tar for eksempel for seg kravene til felling av vilt, som også har vært tema for flere Miljøkrim-artikler¹. Fra boken:

Derneft må jegeren foreta en forsvarlig skyting. På storvilt skal skuddet plasseres forsvarlig, det vil si i hjerte-/lungeregionen, jf. Prop. 161 L (2012–2013) s. 6. Skudd mot hode eller nakke-regionen må ikke foretas foruten ved avlivingskudd på nært hold, jf. Jegerprøven med NJFF s. 42 og 388. Det har tidligere vært diskutert om hode- og nakkeskudd på storvilt, utenom avlivingsstilfellene, alltid vil være en overtredelse av kravet til human jakt. Høyesterett har i Rt. 2003 s. 104 og Rt. 2009 s. 792 avsnitt 11 konkludert med at også handlinger som medfører fare for unødvendig lidelse vil medføre en overtredelse av kravet til human jakt i viltloven § 19. De vitale treffpunktene i hode og nakke er små hos storvilt. Denne type skudd vil dermed i andre tilfeller enn ved avlivingskudd på svært kort hold medføre særlig stor fare for skadeskyting og dermed unødig lidelse. Kravet til human jakt er en rettslig standard som gir uttrykk for hva som til enhver tid er god jegermoral, og kan utvikles over tid. I dag vil få om noen ansvarsfulle jegere hevde at hode- og nakkeskudd utenom avlivingsstilfellene er utøvelse av human jakt. Denne type skudd vil, slik jeg vurderer det, dermed medføre en overtredelse av viltloven § 19. At hode- og nakkeskudd må anses som brudd på kravet til human jakt støttes av uttalelsene i Prop. 161 L (2012–2013) s. 6.

Et særlig aktuelt tema er den tekniske utviklingen innen jaktutstyr og siktemidler, som gir nye muligheter for jakt og derved også nye vurderingstema. I Sverige pågår i disse dager en sak mot en norsk villsvinjeger som skjøt en svensk jogger under jakt. Nordmannen benyttet et termisk siktemiddel med opptaksfunksjon, og dermed har

§1. (lovens formål)

Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevarer.

Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.

Forarbeider: Ot.prp. nr. 9 (1980–1981) s. 45 og Innst. O. nr. 50 (1980–1981) s. 1–2 og 12. Forarbeider til endringslover: Ot.prp. nr. 28 (1982–1983) s. 1–2, Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) s. 123–125 og 477.

Endringer: Bestemmelsen ble endret ved lov 8. april 1983 nr. 17, hvor det ble tilføyd et nytt annet ledd som sier at viltet innen formålsbestemmelsens angivelse kan høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv, jf. Ot.prp. nr. 28 (1982–1983) s. 1–2. Ved vedtakelsen av naturmangfoldloven, lov 19. juni 2009 nr. 100, ble første ledd endret ved at det sies at viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) s. 123–125 og 477.

Denne typen oversikt over **forarbeider** og **endringer** skiller seg fra andre kommentarutgaver og gir raskt leseren oversikt over bestemmelsens opprinnelse og historikk. Dette er et praktisk viktig grep for lover som viltloven delvis har blitt avløst og utfyllt av, som naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven.

Dette så nordmannen i kikkertsiktet sitt da han skjøt. Helsingborg tingrett dømte mannen til ett år fengsel for grov uaktsom kroppsskade og grovt brudd på jaktloven (Faksimile fra NRK)

etterforskerne mulighet til å vurdere hva jegeren faktisk så da han skjøt mot joggeren. Kommentartutgaven tar naturligvis ikke stilling til en så konkret problemstilling, men kommentaren om slike siktemidler viser likevel utgavens praktiske styrke og veiledning:

Som følge av den tekniske utviklingen har det blitt reist spørsmål om bruk av såkalte IR-sikter og termiske sikter omfattes av begrepet «bruk av kunstig lys». Et IR-sikte sender ut infrarødt lys, mens et termisk sikte har en elektrisk innretning som forsterker det lyset man ser gjennom siktet, og kan sies å være varmesøkende. Miljødirektoratet tok tidlig det standpunkt at lysforsterkende siktemidler faller inn under begrepet, og at bruk av disse under jakt er forbudt, jf. «Skitt jakt 2001» side 10–11. I Nord-Troms tingretts sak 29. november 2017 (TNHER-2017-111604) benyttet tiltale et termisk sikte da han under revejakt skjøt og drepte en annen jeger. Både påtalemyndigheten og retten la til grunn at bruk av termisk sikte var lovlig, og det var ikke tatt ut tiltale for brudd på viltloven § 20. Det er tale om en tingrettsdom, og når det heller ikke ble tatt ut tiltale, har dommen begrenset rettskildevekt ved vurderingen av dette spørsmålet. Halvor Aas tar i artikkelen «Viltloven § 20 og bruk av kunstig lys under jakt» i Lov og Rett 2017 s. 427–434 det standpunkt at termiske sikter ikke er ulovlig å bruke etter viltloven § 20 annet ledd, mens det motsatte antakelig gjelder for IR-sikter. Spørsmålene må etter mitt syn anses rettslig uavklarte, og det kunne være grunn til en regulering av bruken av denne type hjelpemidler i utøvelsesforskriften, jf. viltloven § 26 nr. 1 og nr. 10.

I den digitale utgaven er rettspraksis oppdatert frem til og med 18. desember 2018.

Ethvert juridisk utdrag i jaktlovbruddsaker bør omfatte denne kommentartutgaven. Etterforskere som forbereder avhør om jaktutøvelse, bør også ha den klar på PC-en sammen med avhørprotokollen.

Jakt og fangst engasjerer mange på ulike måter. Diskusjoner og meningsutveksling forekommer i ulike fora, som på njff.no, kammeret.no og jaktjus.no. Med Håvard H. Holdøs grundige og oppdaterte kommentartutgave har vi fått en juridisk kilde av stor nytteverdi for alle som er interessert i jakt, og for alle som arbeider med problemstillinger knyttet til vilt, herunder miljøkriminalitet og jaktlovbrudd.

¹ Miljøkrim nr. 2-2014: <https://www.miljokrim.no/hodeskudd-er-inhuman-jakt.416725.no.htm>
Miljøkrim nr. 1-2015: <https://www.miljokrim.no/uforklarlig-eller-uforsvarlig.416377.no.html>

Tekst: a-krimkoordinator for politiet **Fredrik Roe Bøe**, ØKOKRIM
// fredrik.roe.boe@politiet.no

Kunnskapsstyrt a-krimssamarbeid

ØKOKRIM har lenge vært en pådriver for det tverretatlige a-krimssamarbeidet og utviklingen av de såkalte a-krimssentrene, og vil fortsette å være en viktig premissleverandør i dette samarbeidet. Kunnskapsbygging vil få økende betydning som grunnlag for etatenes felles prioriteringer, og her vil ØKOKRIM spille en nøkkelrolle.

Nylig kunne vi på lederplass i Aftenposten lese den nøkterne konklusjonen at kampen mot arbeidslivskriminalitet i Norge går riktig vei.¹ Avisen viste til en felles årsrapport utarbeidet av NAV, Arbeidstilsynet, Skatteetaten og politiet.² De fire etatene har forpliktet seg til et omfattende samarbeid mot arbeidslivskriminalitet, blant annet ved felles rapportering. Videre gis etatene likelydende tekster i oppdragsbrev fra sine respektive departementer, og de utarbeider felles planverk.

Funnene i årsrapporten er hentet fra de syv regionale a-krimssentrene³. Disse sentrene, som ikke er egne juridiske enheter med egne hjemler, består hovedsakelig av medarbeidere fra Skatteetaten, politiet, NAV og Arbeidstilsynet, og har varierende innslag av medarbeidere fra lokale kemnerkontor og Tolletaten. Utover å vise til en noe bedre situasjon i 2018 enn i 2017 rapporterer a-krimssentrene om et godt samarbeid mellom etatene. Flere

trekker frem merverdien av å være samlokalisert og viktigheten av å kunne benytte seg av etatenes samlede verktøykasse for å ramme kriminelle aktører. Det at a-krimssentrene ob-

« ØKOKRIM vil fortsette å bidra til at a-krimssamarbeidet utvikler seg i positiv retning.

serverer og beskriver nye moduser og trender, gjør etatene bedre rustet til å være i forkant av utviklingen innen arbeidslivskriminalitet.

A-krimssentrene har utført en rekke tverretatlige kontroller av arbeidsplasser og tatt i bruk ulike forvaltningsmessige virkemidler mot kriminelle aktører i arbeidslivet. Disse tiltakene skaper problemer for de kriminelle og virker dermed forebyggende. Det skorter imidlertid noe på anmeldelser og straffesaker med ut-

spring fra a-krimssentrene. Grunnen til det kan være at det er mer effektivt å benytte seg av administrative sanksjonsmuligheter, for eksempel gebyrer.

ØKOKRIM vil fortsette å bidra til at a-krimssamarbeidet utvikler seg i positiv retning. Dette gjør vi ved å understøtte det arbeidet Politidirektoratet gjør gjennom styringsgruppen for a-krimssamarbeidet og Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES). I 2019 ledes den tverretatlige styringsgruppen av Politidirektoratet, og har blant andre ØKOKRIM-sjef Trond Eirik Schea som medlem. Som a-krimkoordinator for politiet bidrar undertegnede i et saksforberedende organ for styringsgruppen. Dette organet er også et koordineringsledd mellom de ulike etatenes direktorater og a-krimssentrene. ØKOKRIM vil videre lede en rekke arbeidsgrupper med innvirkning på a-krimssamarbeidet.

¹ Aftenposten mener: lyspunkt i kampen mot arbeidslivskriminalitet. Aftenposten 26.03.2019.

² Felles årsrapport for styrket innsats mot arbeidslivskriminalitet 2018.

³ A-krimssentrene er lokalisert i Oslo, Tønsberg, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Bodø. I tillegg finnes det flere formaliserte samarbeidsgrupper som ikke er samlokalisert.

Tre overordnede mål

I 2018 utviklet Skatteetaten, Arbeidstilsynet, NAV og politiet en felles mål- og resultatstyring for a-krimssamarbeidet. Etatene har i den forbindelse forpliktet seg til å rette innsatsen mot følgende tre mål:

- Sentrale trusselaktører har fått sin kapasitet og intensjon betydelig redusert
- Utenlandske arbeidstakere er satt i stand til å ivareta sine rettigheter og oppfylle sine plikter.
- Oppdragsgivere og forbrukere bidrar ikke til arbeidslivskriminalitet ved kjøp av varer og tjenester.

For a-krimssentrene del vil særlig de to første brukermålene være en prioritet, mens oppnåelse av det tredje brukermålet i stor grad vil være et linjeansvar. Innføringen av næringslivskontakter og gode forebyggende tiltak som pilotprosjektet Tett på⁴ er eksempler på hva politiet gjør for å nå ut til oppdragsgivere og forbrukere, og på at forebygging skal være politiets primærstrategi i årene som kommer.

For å oppnå brukermålene vil etatene være avhengige av å ha et oppdatert, felles situasjonsbilde. Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter, som er lokalisert i åttende etasje hos ØKOKRIM, bidrar til dette ved å utarbeide rapporter om økonomisk kriminalitet på bestilling fra etatenes direktører i Det sentrale

samarbeidsforum (DSSF). NTAES utga nylig rapporten Kriminelle i arbeidslivet, der sentret for første gang har brukt persondata i sine analyser. Rapporten presenterer noen sentrale funn som kan hjelpe etatene å utføre målrettede kontroller for lettere å avdekke kriminelle aktører. Et av funnene viser at personer med konkurshistorikk siktes for annen økonomisk kriminalitet dobbelt så ofte som personer uten konkurshistorikk. Slik kunnskap er viktig, både i kontrolløyemed og for politikere og beslutningstakere i etatene. Derfor fikk NTAES i 2019 i oppdrag å utarbeide en ny situasjonsbeskrivelse for arbeidslivskriminalitet i Norge.

Utfordrende å utvikle tverretatlig metodikk

Kunnskapsbygging på arbeidslivskriminalitetsområdet er et felles ansvar for etatene. Sammen med de strategiske produktene fra NTAES bidrar kunnskapsproduktene fra a-krimssentrene til at man kan gjøre felles beslutninger om prioriteringer for arbeidet mot trusselaktører, bransjer og risikoområder innen arbeidslivskriminalitet lokalt og nasjonalt. Politiets etterretningsdoktriner skal legges til grunn for arbeidet, så langt den passer. I den forbindelse har ØKOKRIM siden 2018 ledet en arbeidsgruppe med ansvar for kompetanse- og metodeutvikling for kunnskapsbygging i og mellom a-krimssentrene. Våren 2019 arrange-

rer arbeidsgruppen grunnleggende opplæring innen etterretning for over 200 medarbeidere fra de sju a-krimssentrene. Tilbakemeldingene så langt har vært svært positive. Det er imidlertid verdt å merke seg at arbeidet med å utvikle en felles tverretatlig metodikk for kunn-

---

« Kunnskapsbygging på arbeidslivskriminalitetsområdet er et felles ansvar for etatene.

---

skapsbygging er utfordrende, og at det vil kreve en stor innsats i tiden fremover.

Etatene er samstemte i at innsatsen mot arbeidslivskriminalitet må være kunnskapsstyrt. Kunnskap gjør oss ikke bare i stand til å velge hvilke trusselaktører vi bør rette innsatsen mot, eller til å identifisere risiko, men også til å anslå om den samlede innsatsen har en effekt. Aftenposten advarer mot å la rapporten fra a-krimssentrene bli en sovepute, og det er etatene enige i. Rapporten illustrerer nettopp viktigheten av kunnskap, og på dette området vil ØKOKRIM være en sentral stemme i tiden fremover.

---

⁴ Tverretatlig samarbeid for å fremme bruk av seriøse håndverkere. Målgruppen er forbrukere som har sendt inn byggesøknad eller kjøpt eiendom. Veiledere fra etatene tar kontakt med forbrukerne og gir dem informasjon om hvordan de kan velge seriøse aktører.

Tekst: politioverbetjent **Torleif Fresvik**, Vest politidistrikt
// torleif.fresvik@politiet.no

Hytta bak dei tre karane er ei av hyttene politimeisteren i Hardanger fekk bygd i 1917. Foto: Knut O. Saltvold (ca. 1920) Utlånt av Oddbjørn Lynghammar.

Ulovleg villreinjakt på Hardangervidda og Setesdal–Ryfylke

Eit tilbakeblikk på villreinjakta i 2018 og åra før.

Då Hardanger politidistrikt blei oppretta i 1913, gjekk det ikkje mange åra før politimeisteren bestemte at det var trong for husvære i fjellet. Det blei bygd to steinbuer i 1917, og den eine er framleis i bruk og er no overteken av Ullensvang Fjellstyre.

Seinare har politiet vore til stades på Hardangervidda i samband med jaktoppsyn i fleire periodar etter 1945. Frå like etter krigen og fram til fredinga i starten på 1970-talet var politidistrikta rundt Hardangervidda sterkt engasjerte i arbeidet på Hardangervidda heile hausten.

Eg har lese mange av dei oppsummeringane og rapportane som blei skrivne den gongen, og fleire av dei problemstillingane politiet og oppsynet opplevde då, er dei same vi møter i dag. Men når det er sagt, så er det svært mykje som har blitt betre. Kommunikasjon, transport og husvære, for å nemna nokre.

Frå 1992 og fram til i dag har det vore eit formalisert samarbeid, som i starten var mel-

lom politiet og Oppsynsutvalet for Hardangervidda. Seinare kom Statens naturoppsyn (SNO.) og Oppsynsutvalet blei endra til eit aksjeselskap eigd av Fjellstyra på Hardangervidda, Hardangervidda Fjelloppsyn A/S (HF A/S).

Etter at Natursenteret på Skinnarbu var bygd og Statens naturoppsyn i Telemark flytta

Dei som hadde frekvensen i apparata, visste til kvar tid kvar politiet/oppsynet var.

dit, blei operasjonsentralen for jaktoppsynet òg flytta til Skinnarbu. Det var sambandstilhøve derifrå til Blyvarden på Hardangervidda, der basestasjonen for sambandet stod. Dette var ein sivil frekvens som jegerane etter kvart fann ut av og fekk lagt inn i sine egne jaktrafikoar. Det var dei færreste jegerane som ikkje

kunne lytta på oppsynet sine faste sendingar i løpet av dagen. Dei som hadde frekvensen i apparata, visste til kvar tid kvar politiet/oppsynet var. Dei fekk òg andre meldingar ved å lytta på den kanalen. Når oppsynet sin posisjon var kjent, visste dei òg kvar dyra var, og kvar dei trekte mot. Dagleg kvar tredje time fekk dei oppdaterte ver- og vindmeldingar.

I dag nyttar politiet og oppsynet naudnettet. Basestasjonar er det fleire plassar, og den på Blyvarden er òg utbygd med naudnett. Sambandstilhøva er i dag framifrå på alle måtar. Ikkje minst det at alle opplysningar kan distribuerast over samband med ein gong mellom patruljar ute og oppsynssentralen på Skinnarbu.

Alle villreinområde i Sør-Noreg frå Nordfjella til lengst sør i Setesdalen er no knytte opp til operasjonsentralen på Skinnarbu via eiga talegruppe i naudnettet. Operasjonsentralen er bemanna av erfarne tenestemenn frå politiet og Statens naturoppsyn.

Jakta 2018

Villreinjakta 2018 starta måndag 20. august i alle områda, og jakttida var ut september. Det var på førehand plukka ut nokre område der ein skulle ha eit særskilt auge med jakta i starten, og ein hadde bra med mannskap ute der.

Eitt av desse områda var Haukeli, der det er grense mellom to område, Hardangervidda og Setesdal-Ryfylke villreinområde. Det er E-134 som er grensa mellom dei. På vestsida av fjellet i Hordaland er det Hardanger lensmannskontor (Vest politidistrikt) som har ansvaret for begge villreinområda innan sitt distrikt. Hardanger lensmannskontor, saman med mannskap frå SNO, hadde to patruljar ute. I det ingen kunne høyra dei på sambandet, var det heller ingen som visste kvar dei var.

På ettermiddagen første jakt dagen oppdaga ein av patruljane ein båt som kom over eit vatn. Det stod fleire bilar parkerte der båten la til. Det var tre mann om bord, med tunge sekkar. Oppsynet tok kontakt då alt var lagt på land og båten fortøydd. Kontrollen viste at det var skote tre vaksne bukkar. Ingen av dei tre mennene hadde brukt jaktkorta sine, og den eine av dei hadde heller ikkje kort for vaksen bukk. Området har lett tilkomst, og etterretning tilsa at denne framgangsmåten ikkje var uvanleg der det var lett å få kjøtet i bil og heim.

Eit jaktkort på villrein skal delast i to, eine delen skal festast på kjøtet, på del to skal jegeren skjera ut for kjønn og alder på dyret og dato for fellinga. Dei tre jaktkorta i denne saka var like heile som då dei kom frå trykkeriet.

I den andre patruljen i same område var ein politimann med. Det blei teke avhøyr på lyd av alle tre jegerane på staden, og saker blei oppretta og sende påtaleansvarleg.

Den 12. september blei førelegg sende ut. Kvar av dei tre fekk kr 10 000 i bot, kr 4500 i inndraging av kjøtverdi, og alle tre blei fråtekne retten til jakt i eitt år, jf. strl. § 56 jf. § 58. Alle vedtok førelegg. Dei må ta ny jegerprøveeksamen, men får ikkje vera med på villreinjakt i år.

I Sør-Øst politidistrikt var det ei tilsvarande sak. Det var same framgangsmåte her, mann i båt med umerka bukkelakt i båten. Ein tenesemann frå SNO kontrollerte jegeren då båten var lagd til land, slaktet var ikkje merka, dvs. at jaktkortet ikkje var skore slik det skal. Je-

Skot mor dyr utan bakgrunn. Oppsynsmannen markerer staden bukken stod då jegeren skaut. Det er fleire kilometer over dalen til fjella i bakgrunnen.

Foto: Sveinung Olsnes, Hardangervidda Fjellopsyn A/S

geren blei meld til politiet. Han fekk kr 10 000 i bot, men blei i førelegget ikkje fråteken retten til jakt.

I ein annan jaktsituasjon i Telemark observerte to mann frå Hardangervidda Fjellopsyn A/S at ein jeger skaut mot reinsdyr utan at han hadde bakgrunn for skota. Dyret stod på ein kant der jegeren ikkje hadde oversikt over det fallande terrenget bakom. Dyret stod tilnærma i «himmelsyn». Jegeren blei meld for brot på viltlova § 19, sjølv om dyret var felt med eit perfekt skot i hjarte-/lungeregionen. Her var hovudpunktet at jegeren ikkje hadde bakgrunn for skotet, og det kunne oppstå fare for menneske eller skade på eigedom. Det var både folk og husvære lenger nede i dalen og på andre sida. Han erkjente forholdet på staden, sak blei oppretta og avgjort med eit førelegg på kr 10 000.

Ei anna sak i Vest politidistrikt gjaldt to jegerar som gjekk frå eige jaktvald, over naboens sitt og inn på eit tredje vald, der dei skaut. Folk hørte fleire skot og såg to dyr bli felte, den eine ein vaksen bukk. Området er eit typisk «bukkereng». Dei to hadde ikkje jaktrett på valdet der dei jakta. Det var jegerar på valdet dei først kryssa, som melde frå om det som hadde skjedd. Etterforskinga viste at grunneigaren på valdet der dei jakta, ikkje ville melda krenkinga av jaktretten. Vidare viste det seg

at dei to hadde fellingsløyve på to simler. Det var reine simlekort, ikkje ein korttype som gjeld simle eller ungdyr. Statens naturoppsyn reiste til staden der jakta gjekk føre seg, og fann der slakt etter to bukkar, ein vaksen og ein halvtannåring. Dei fekk førelegg på kr 7500 kvar, som begge vedtok.

Samarbeid nøkkelen til gode resultat

Brot på viltlova § 19 har vært eit av fokusområda til oppsynet/politiet i samband med jakt på Hardangervidda i alle år. Det å vera i område der jakt går føre seg eller kan forventast, er prioritert, men er ofte ei fysisk utfordring. Det har vist seg nyttig å kombinera patruljer med personell frå politiet og SNO og/eller andre sivile oppsynsordningar. Det å utveksla erfaring, læra om åstadsarbeid, sikring av bevis på staden og ikkje minst sikra forklaring på lyd så snart som råd er, har vist seg effektivt.

Tidlegare var det faste møte mellom miljøkrimkoordinatorar og påtaleansvarlege i politidistrikta rundt Hardangervidda for å ha ei lik handsaming med avgjerder av saker innan jakt- og miljøfeltet på og rundt Hardangervidda. Dette arbeidet har ikkje halde fram under prosessen med politireforma. Avgjerder etter jakta sist haust viser at det må ei samordning til, og samarbeidet vil bli teke opp igjen i løpet av dette året.

Tekst: politiinspektør **Henning Klauseie**, Innlandet politidistrikt / Foto: **NOAH - for dyrs rettigheter**
// henning.klauseie@politiet.no

Også skjærer har krav på vern!

Norges mest kjente skjære fikk grundig omtale og behandling etter sin død: To runder i rettsapparatet måtte til for å avklare at det ikke er tillatt å bruke rottefelle for å avlive skjærer.

Sommeren 2017 anmeldte NOAH samt en privatperson avlivningen av en skjære i Elverum i slutten av juli samme år. Vedlagt anmeldelsen var et bilde av en skjære liggende i en rottefelle.

Avlivingen hadde skjedd utenfor jakttid og med et redskap som ikke vanligvis brukes mot fugler.

Anmelderne oppga en pensjonist i Elverum som den mistenkte. Han ble kalt inn til avhør og erkjente umiddelbart at han hadde drept skjæra med rottefelle. Bakgrunnen var at fuglen spiste og ødela jordbær han hadde dyrket utenfor huset sitt. Før han reiste på hytta noen dager hadde han derfor satt ut en felle for å drepe en eventuell skjære. Det faktiske var det liten grad av uenighet om. Mannen erkjente imidlertid ikke straffskyld, da han mente at han ikke hadde gjort noe galt, verken når det gjaldt metoden eller at det var utenfor jakttid.

Det fantes ikke tilsvarende kjente avgjørelser om bruk av rottefelle fra tidligere, men det ble vurdert at straffenivået generelt var blitt vesentlig strengere de siste årene. Lukas-dommen (HR-2016-295-A)¹ inneholder

«**Hvordan ville media stilt seg dersom naboens kattunge som hadde gått i rottefella istedenfor en skjære?**

relevante føringer om straffens betydning i tilsvarende saker. Å henlegge saken var ikke et alternativ, da det var klart at det hadde skjedd noe straffbart, og en henleggelse ville blitt påklaget av anmelderne. Det ble derfor utstedt et forelegg på kr 15 000.

Forelegget ble ikke vedtatt.

Lagmannsretten: Avlivingen var ulovlig

Hovedforhandlingen ble fulgt av en nærmest fullsatt sal i tinghuset i Elverum. Mange lokale skuelystne hadde møtt opp, og sympatiene var klart hos tiltalte i saken.

Sør-Østerdal tingrett domfelte pensjonisten for brudd på dyrevelferdsloven (avlivning på uforsvarlig måte) og naturmangfoldloven (felling utenfor jakttid). Boten ble satt til kr 10 000 med tillegg av kr 3000 i saksomkostninger.²

Eidsivating lagmannsrett tillot å behandle anken fra domfelte.

I dom av 12. november 2018 (LE-2017-183841)³ ble boten den samme, men domfelte slapp å betale saksomkostninger. Lagmannsretten domfelte for brudd på viltloven (ulovlig redskap) og naturmangfoldloven (jakttid). Retten mente at det ikke var bevis for at dyrevelferdsloven var brutt, men fant at

¹ <https://lovdata.no/pro/#document/HRSTR/avgjorelse/hr-2016-295-a>

² <https://lovdata.no/pro/#document/TRSTR/avgjorelse/tsost-2017-122731>

³ <https://lovdata.no/pro/#document/LESTR/avgjorelse/le-2017-183841>

bruk av rottefelle ikke er tillatt brukt på skjære.

Anførselene fra forsvareren om at avlivingen var lovlig, ble avfeid i begge domstolene. Skadene på jordbærene var ikke av «vesentlig økonomisk» betydning for tiltalte, og reglene i forskrift om felling av viltarter som gjør skade,⁴ kom ikke til anvendelse. Tiltalte hadde heller ikke forsøkt mindre inngripende tiltak som kunne hatt samme effekt (bærnett). Man vektla heller ikke tiltaltes anførsel om at han ikke kjente til at det var regler om jakttid for skjære. Han hadde jaktet i 50 år, og villfarelsen om jakttidene var ikke straffriende.

I lagmannsretten ble bevisførselen lagt opp en del bredere enn for tingretten. Påtalemyndigheten benyttet førstemanuensis Magne Husby, som har forsket på skjærer i en årrekke, og utgitt bok om emnet,⁵ som sakkyndig. Forsvareren innkalte veterinær og viltfaglig sakkyndig for å belyse saken for tiltalte.

Lagmannsretten fant ikke noen støtte i de avgjørelsene om straffnivå som forsvareren prosederte på; de ble omtalt som gamle og ikke sammenlignbare.

To av meddommerne mente at kr 5000 ville være riktig nivå for boten.

Dommen er rettskraftig.

Holdninger til dyr

Saken gjør det nødvendig å reflektere over vår vurdering av ulike dyrs egenverdi. Hvordan ville media stilt seg til saken dersom det var naboenes kattunge, eller et lite pinnsvin, som hadde gått i rottefella istedenfor en skjære? Det fremstår ganske klart at mange anser ulike dyr for å ha ulik verneverdi. Mange omtalte skjæra utelukkende som en skadefugl, og dermed aksepterte man at den ble utsatt for andre metoder enn man ville godtatt for mer «høyverdige dyr».

Med naboens katt i fella ville nok saken blitt sett på med andre øyne i allmennheten.

Dårlig ressursbruk?

Ressursbruken ble kraftig kritisert i lokale medier og de mørkeste krokene av internett. Mange mente at politiet burde ha viktigere ting å arbeide med enn en død skjære. At avhøret kun hadde tatt 25 minutter, og at utformingen av forelegget gikk tilsvarende raskt, var det få

som fikk med seg, eller ønsket å legge vekt på. Ressursbruken ble angrepet, og det er grunn til å tro at dette reelt skyldes at skjærer utelukkende ses på som skadefugler.

Det var den rettslige behandlingen som siktede krevde, som pådro samfunnet kostnader, ikke avhør og utstedelse av forelegg. Ingen av dommene stiller spørsmål ved ressursbruken i denne saken.

Kritisk medievinling

Lokalavisen valgte tidlig side i saken – siktedes – og bidro til at saken fikk betydelig oppmerksomhet. Det ble blant annet produsert flere hjemme hos-reportasjer forut for rettsa-

kene. TV2 hang seg på med direktesendinger fra tingretten både før og etter rettssaken. Siktede stilte velvillig opp og demonstrerte rottefella han hadde benyttet. Det ble lagt lite vekt på at lovverket ikke åpner for bruk av rottefelle på fugl.

Man blir ikke populær av å jobbe med miljø saker som media og høyrøstede meningsbærere er skeptiske til, men det er viktig at man også lar slike saker få sin behandling. Det er nå fastslått: Skjærer har også krav på vern.

Norges mest kjente skjære fikk grundig omtale og behandling etter sin død.

⁴ <https://lovdata.no/pro/#document/SF/forskrift/1997-09-01-1000>

⁵ <https://www.nord.no/no/aktuelt/nyheter/Sider/Skjaereboka-den-forste-i-sitt-slag-i-Norge.aspx>

Tekst: politiadvokat **Elisabeth Rastad**, Øst politidistrikt / Foto: **Øst politidistrikt**, egne etterforskningsdokumenter
// elisabeth.rastad@politiet.no

Frifunnet for felling av trær

Den 20. september 2018 frifant Borgarting lagmannsrett (LB-2017-173967) en 55 år gammel eiendomsutvikler for å ha felt 26 trær på annen manns grunn langs en sti som førte ut til eiendomsutviklerens nyervervede strandparsell.

Han var domfelt i tingretten for overtredelse av straffeloven § 351 (skadeverk) og for ulovlig motorferdsel i utmark. Forholdet vedrørende motorferdselloven slapp ikke inn til behandling i lagmannsretten. Tiltalte ble frifunnet av lagmannsretten da forholdet ifølge retten falt inn under straffunnstaket i straffeloven (2005) § 346 annet ledd. Lagmannsretten mente handlingen heller ikke var rettsstridig da den etter bevisførselen la til grunn at eiendomsutvikleren hadde rett til kjørbare adkomst til strandparsellen som følge av en veirett fra 1950.

Skadeverk på trær

Felling av trær på annen manns eiendom har tidligere vært behandlet som skadeverk. Det vises til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 12. juli 2001 (LB-2001-2091) som gjaldt en hytteeiers hogst av enkelte trær og annen vegetasjon på et kommunalt friareal i strandsonen. Hytteeieren ble i denne saken idømt en bot på 15 000 kroner.

Straffeloven § 346 ulovlig bruk mv. av fast eiendom

Straffeloven § 346 første ledd rammer den som bruker eller rår over fast eiendom, jf. Ot. prp. nr. 22 (2008–2009) s. 296–297. Bestem-

melsen viderefører straffeloven (1902) § 395 første ledd som straffet krenkelser av besittelse til fast eiendom og § 396 som rammet uberettiget bruk. Straffeloven § 346 første ledd medfører altså en videreføring av tidligere rettstilstand, men med den endringen at det kreves at bruken eller rådigheten har medført tap eller ulempe for den berettigede. Av forarbeidene fremkommer det at fortsatt bruk av straff for denne typen krenkelser av annen manns rett til fast eiendom begrunnes med skadefølgeprinsippet, og med at det ofte er mindre praktisk å forfølge slike krenkelser i den sivile rettspleien.

Avkriminalisering som følge av straffeloven § 346 annet ledd

Det følger av straffeloven § 346 annet ledd at straff ikke skal anvendes for den som er part i en avtale med den berettigede om bruken av eller rådigheten over eiendommen. I den omtalte lagmannsrettsdommen sto vi overfor et slikt tilfelle da vedkommende hadde en veirett fra 1950 for adkomst til sin strandeiendom som gikk gjennom annen manns skogeiendom.

Begrunnelsen for departementets vurderinger er at ved krenkelser i kontraktsforhold er sivilrettslige sanksjoner et alternativ til straff,

jf. Ot. prp. nr. 90 (2003–2004) s. 92. Som eksempel på hva som da avkriminaliseres, nevnes i forarbeidene en eiers krenkelse av en leietakers bruksrett til bolig i henhold til avtale med eieren. I Ot. prp. nr. 90 s. 92 drøftes ulike krenkelser av private interesser som det kan være aktuelt å avkriminalisere, herunder små skadeverk og urettmessig bruk av andres eiendom mv. Det konkluderes med at noen overtredelser, som små skadeverk og naskeri, hver for seg vil fremstå som så bagatellmessige at sivilrettslig søksmål ikke fremstår som noen løsning.

Forholdet til skadeverksbestemmelsen og om det kan være forhold som både rammes av straffeloven § 346 annet ledd og straffeloven § 351, drøftes ikke. Etter artikkelforfatterens mening er dette en svakhet fordi en betydelig søksmålsbyrde da blir overført til den som har eiendomsretten, hvis han mener at servitutthaver går utover sin rett. Hadde eiendomsutvikleren i nevnte sak fra Borgarting lagmannsrett felt 200 trær langs stien, ville handlingen etter ordlyden i straffeloven § 346 annet ledd fortsatt være straffri.

Med økt utbygging og press på skog og naturverdier kan denne avkriminaliseringen neppe være til gunst for miljøet.

Tekst og foto: politioverbetjent og miljøkrimkoordinator **Torvild Selås**, Agder politidistrikt
// torvild.selas@politiet.no

Tatt på fersken for ulovlig hummerfiske

Spaning ga solide resultater under aksjon i Søgne.

På bakgrunn av tips fra lokalbefolkningen i Søgne om hummerfiske med for mange teiner – såkalt samfiske – møtte en representant for Fiskeridirektoratet og undertegnede søndag kveld 30. september 2018 opp i Søgne. Vi overnattet til mandag 1. oktober da planen var å møte i god tid før kl. 08.00 på øya Uvaar for å kontrollere oppstarten av hummerfisket for 2018-sesongen. Vi ønsket å ha en meldepost på land og en «aksjonsstyrke» i båt på utsiden av objektet.

Våre lokale hjelpere viste oss enn videoreportasje om forberedelsene til det lokale hummerfisket og flere båter og folk som gjorde seg klare for å dra ut med teiner til Uvaar. Reportasjen viste sol og hav, god stemning og mange glade, voksne menn med søgnedialekt på vei ut med båt, mannskap og redskap. Flere av båtene hadde langt flere redskaper enn de lovlig 10 per båt.

Spaning

Det var derimot stille og mørkt i båthavna i Søgne da vi kjørte utover fra land mot øya Uvaar, som er den «ytterste nøgne ø» i området. Det var fortsatt to timer til fisket startet. Takket være nøyaktige instruksjoner fra de lokalkjente ble jeg satt i land på øya, et stykke fra hyttene og båtene vi skulle følge. Utstyrt med litt mat, drikke, kikkert og jervenduk fant jeg en posisjon med utsikt til den flotte Uvaar-

bukta. I denne bukta ligger det 10–15 mindre, nyere og eldre hytter i en lun lagune omkranset av lyngheier uten skog, ca. 35–40 m.o.h. Øya ligger omtrent så langt syd i Norge som det er mulig å komme, og nær grensa til Man-

« Etter litt observasjon av området kunne vi se at 5–10 mindre fritidsbåter og noen få, litt mer proffe, fiskebåter lå klare til å dra ut på feltet.

dal. Det skal aldri ha vært så mange fastboende der, men en perle i havgapet er det. For de lokalkjente er det nok et fantastisk utfartsstedsted på varme sommerdager. Stedet har en egen sang som omtaler dans og lystig lag,

sommer og godt drikke. På en gresslette innerst i bukta kunne man se for seg hva som må ha vært inspirasjon til sangen.

Beslaglagte teiner fra aksjonen.

Her ute i sommerparadiset gikk tipset ut på at mange menn var samlet til sosialt lag den første uka i hummerfisket. Videre at flere slo seg sammen og fisket med sine 10 teiner fra samme båt. Gitt det værutsatte området rundt øya, fisket de med 20, 30 eller 40 teiner fra samme båt og ikke slik havressursloven med forskrifter krever: maksimalt 10 teiner per båt og mann.

Etter litt observasjon av området kunne vi se at 5-10 mindre fritidsbåter og noen få, litt mer proffe, fiskebåter lå klare til å dra ut på feltet. Noen båter gikk omtrent kl. 08.00. Vi valgte å følge en båt som gikk ut noe senere, trolig fordi fiskerne trengte mer søvn. Vi måtte velge én båt da det ikke var lett å følge alle aktuelle båter. Kikkerten ble brukt flittig i tillegg til observasjoner fra sjøsiden for å holde en viss avstand til fiskerne både på sjøen og på land, tilsvarende en aksjon mot andre typer overtredelser. Det viste seg at det var behov for lokale tips om båt og brygge og observasjoner i tillegg til våre egne. De lokale tipsene var avgjørende for resultatet.

Bording av båt

Etter å ha fulgt den utvalgte båten på utsetting av diverse teiner fra vestlig til østlig side av øya, bestemte vi oss for å borde båten like før den kom inn til kai. Vi vurderte antall teiner vi antok var satt og eventuelt om vi skulle la båten gå til kai for å sette på enda flere teiner.

Samtidig hadde vi sluppet oss så langt vekk fra den påspanede båten at vi kunne sjekke noen av blåsene/vakene på de utsatte teinene. Disse ga oss informasjon om at redskapen som var satt, hadde 3-4 forskjellige eiere. Dette var også en indikasjon på at tipset om samfiske fra én båt kunne være korrekt.

Da vi bordet båten, ble stemning umid-

« For første gang under miljøkrimkontroll ble vi tilbudt alkohol

delbart litt nedstemt. En av fiskerne var synlig beruset. Han kom med noen kommentarer om hva vi gjorde om bord. Men etter hvert ble stemningen mer avslappet. Og for første gang under miljøkrimkontroll ble vi tilbudt alkohol siden de hadde pilsbokser om bord. Argumentet om at samfiske er viktig med henblikk på sikkerheten, fikk en liten brist da vi så at det ble drukket alkohol i en liten, eldre fiskeskøyte med lave kanter og lite fribord. Samtidig hadde tilsynelatende alle fiskerne på seg fargerike overleversdrakter eller annet flyteutstyr.

Vi ble med inn til kai, og fiskerne forklarte at de nok hadde fisket med for mange teiner. De kjente til regelen om maks 10 teiner per båt. Vi ble invitert inn på hytta der mennene bodde, og representanten for Fiskeridirektoratet og

jeg forklarte at vi måtte opprette straffesak og ta beslag i teinene som var satt, med unntak av de 10 teinene som er lovlige per båt. Dette ble utfallet etter en juridisk diskusjon med ledelsen i Fiskeridirektoratet som antydde at vi kunne tatt beslag også i de ti siste teinene. Stemningen var nå lettere, og en av fiskerne kom da med forslaget om å vippse penger for boten til latter fra de øvrige mannlige hyttegjestene.

Vellykket aksjon

Aksjonen viste at det også i en mindre fiskerisak som dette er behov for oppfølging, da enkelte av de som fisker hummer, er villige til å bruke ulovlige metoder, vel vitende om at de bryter havressursloven. Aksjonen viste også at det er mulig å oppnå resultater selv om det krever litt innsats, som noe spaning. Både lederen i lokalavisen og en reportasje om saken fremhevet at det var positivt at et problem som dette ble tatt tak i. Media kommenterte også enkelte personers avslappede holdning til ulovlig tilegnelse av en del av våre felles og knappe naturressurser. Lokalbefolkningen kommenterte også at det var positivt at kontrollmyndighetene aksjonerte mot dette fisket, og at flere oppfattet samfisket som urettferdig og ulovlig, tross den gode stemningen og samholdet blant kameratene i hytta og om bord.

Tekst og foto: førstestatsadvokat **Tarjei Istad**, ØKOKRIM // tarjei.istad@politiet.no
 Illustrasjoner: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM // kenneth.didriksen@politiet.no

Debatt

Bør frilutsloven avkriminaliseres?

Grunneieres og frilutsfolks vern mot hverandre er under press, men det er også politiet.

Bestemmelser om straff knyttet til friluttsliv fantes allerede før friluttsloven ble vedtatt i 1957. Etter daværende gjerdelov § 39 jf. § 16 var det bøtestraff for den som uberettiget gikk over annen manns innmark på en årstid da det gjaldt gjerdeplikt. I dag har vi tilsvarende «trespassing»-bestemmelse i § 3 første ledd første punktum:

I innmark kan enhver ferdes til fots i den tid marken er frosset eller snølagt, dog ikke i tidsrommet fra 30. april til 14. oktober.

Bestemmelsen er, som alle bestemmelser i friluttsloven, belagt med straffansvar i henhold til § 39.

I dette innlegget stiller jeg spørsmål ved om tiden er kommet for å avkriminalisere brudd på friluttsloven, eventuelt om loven bør følge etter andre miljølover som har fått et vesentlighetsvilkår, inndeling i alminnelige og grove overtredelser og økt strafferamme.

Foreleggspraksis

Miljøverndepartementet foreslo i 1996 å heve strafferammen i friluttsloven fra bøter til tre måneders fengsel, men la vekk forslaget etter protester i høringen fra Norges Skogeierforbund og Norskog, jf. Ot.prp. nr. 27 (1995–96) pkt. VI 2.

Siden da er det gitt noen få påtaleunntelser og/eller forelegg i året. Uten å ha sett

tallene for alle år tør jeg anta at tallene fra 2010 til i dag, se figur 1, er nokså representative for hele perioden. Lite har med andre ord skjedd siden daværende førstestatsadvokat ved ØKOKRIM, Rune Bård Hansen, etterlyste flere saker i 2003, jf. «Friluttsloven – særlig om ulovlige (sjikanøse) stengsler i utmark» i Miljøkrim 2/3 2003 s. 3–7.

« Er tiden kommet for avkriminalisering til fordel for overtredelsesgebyr?

To eksempler fra henholdsvis Sørlandet og hovedstaden:

- Fire personer som sommeren 2014 i flere uker hadde teltet på Merdø uten samtykke fra grunneieren Arendal kommune (§ 9 tredje ledd), fikk forelegg fra Agder politidistrikt på 6000 kroner hver.
- Samme sommer ila Oslo politidistrikt forelegg på 3000 kroner hver til syv rumenere som hadde slått seg ned i Hvervenbukta i Oslo. Det fremgår ikke av foreleggene om de var der over lang tid, men de hadde i alle tilfelle «spredd rundt seg med eiendeler, og var således til sjenanse og ulempe for andre».

Sakene er på flere vis typiske for de få foreleggene som er gitt: I begge sakene var det fellesinteresser som var krenket, og kommunen som var grunneier. Det synes som om saker med private fornærmede løses på andre måter, i hvert fall virker veien til positiv påtaleavgjørelse lengre. Ingen har vel gått gjennom en ungdomstid ved sjøen uten å ha fått tilsnakk fordi man kom til å «nytte kai eller brygge uten eierens eller brukerens samtykke» (§ 7 annet punktum), men få eller ingen bryggeeiere tar slik på vei at de anmelder forholdet til politiet.

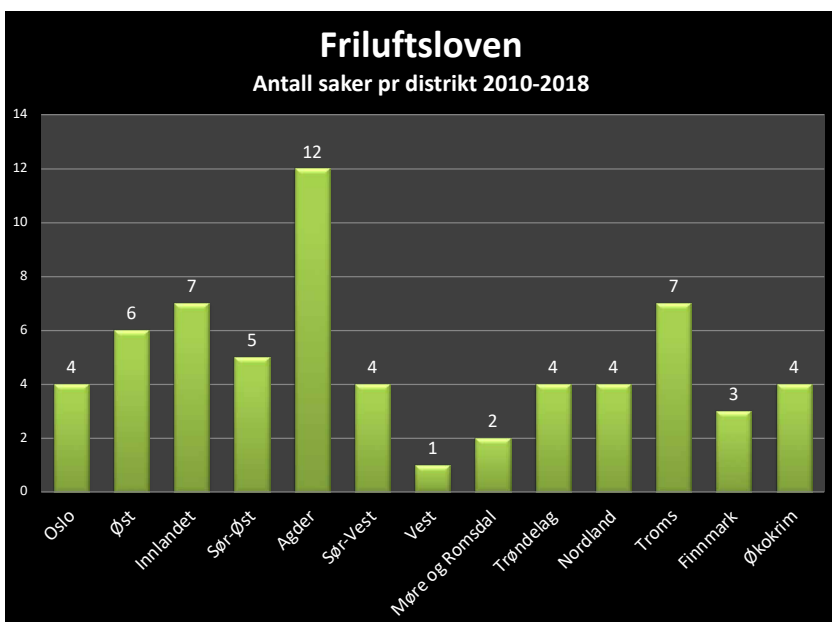
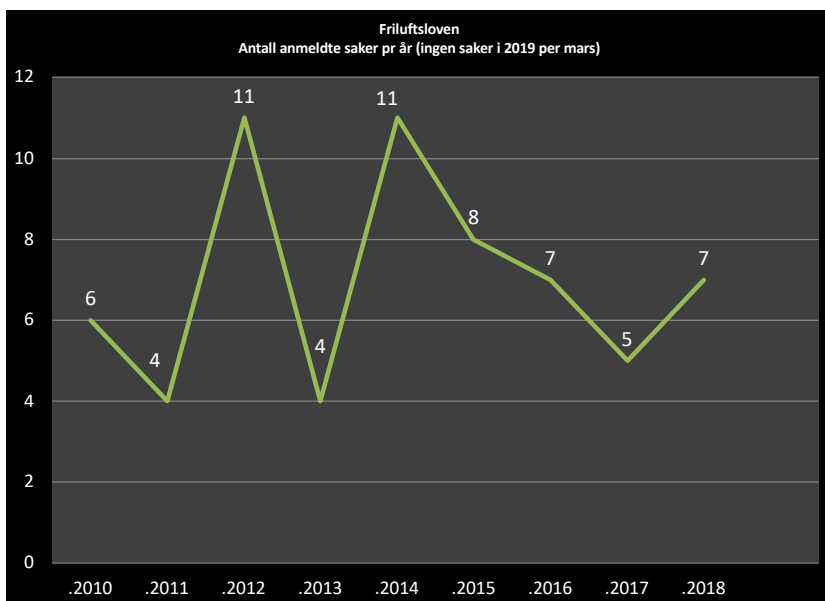
Sakene er også typiske for bøtenivået, som vel må sies å ligge så lavt at et overtredelsesgebyr fra kommunen ville vært et like egnet virkemiddel som straff. En gjennomgang av sakene i figur 1 tyder på at normalnivået i Agder er 5–6000 kroner, mens det i Oslo er 3000 kroner.

To dommer på Lovdata

To typiske saker om stengsel og telting, fra Rana tingrett, er referert på Lovdata. Den ene dommen, fra 5. juli 2010 (TRANA-2010-86321), gjaldt en mann som hadde satt opp et 450 meter langt gjerde i en bukt i Nesna kommune, hvorav 150 meter vanskeliggjorde adgangen til strandområdet for allmennheten. Han ble dømt for overtredelse av § 39 jf. § 13 første ledd til en bot på 9000 kroner.

Den andre saken, som gikk helt til

Høyesteretts ankeutvalg og er referert i Rt. 2011 s. 1115, er fra Hemnes kommune og gjaldt en mann som uten samtykke fra grunneieren Statskog hadde etablert en leir med lavvo, utendørsgrill, bål plass, ved-

sekker, trillebår og diverse utstyr nedpakket under presenning. Etter å ha blitt frifunnet i tingretten ble han dømt til 6000 kroner i bot i Hålogaland lagmannsrett. Han anket ikke over straffutmålingen, og anken over lov-

anvendelsen og saksbehandlingen ble ikke tillatt fremmet av Høyesteretts ankeutvalg.

Avkriminalisering til fordel for overtredelsesgebyr og fortsatt tvangsmulkt?

Med så lave bøter og så få saker, se figur 2, er spørsmålet om kommunen heller bør ta over hele håndhevelsen av friluftsløven og gis hjemmel for å legge overtredelsesgebyr.

I saker hvor telting medfører for eksempel forsøpling, skade på kulturminner, brudd på vernebestemmelser, oppføring av søknadspliktig tiltak eller bruk i strid med planverk, vil politiet fortsatt kunne etterforske og ilegge straff etter forurensningsloven, kulturminneloven, naturmangfoldloven, plan- og bygningsloven eller andre relevante miljølover.

Overtredelsesgebyr kan, i likhet med straff, kombineres med den eksisterende tvangsmulkt hjemmelen i § 40 tredje ledd første punktum, som lyder:

Kommunen eller departementet kan ilegge tvangsmulkt dersom ikke stengsler eller skilt til hinder for lovlig ferdsel, bading, opphold eller høsting fjernes etter pålegg (...).

Jeg slutter meg her til Marianne Reusch sitt standpunkt i boken Allemannsretten (2012, s. 412) om at det fremstår som en svakhet ved dagens lov at det ikke kan gis mulkt ved ulovlig telting mv. (§ 9), kun ved stengsler mv. Det er vanskelig å se hvorfor allmennheten her skal ha et bedre vern fra kommunen mot grunneiers ulovligheter enn grunneieren har mot allmennhetens.

Politiet vil, som i dag, kunne bistå kommunen, jf. § 40 fjerde ledd.

Alternativet til avkriminalisering er etter mitt syn en revisjon av straffebestemmelsen og å skjerpe straffenivået. I hvert fall straffeskjerpelse er nødvendig dersom brudd på friluftsløven skal ha en berettiget og tilstrekkelig preventiv plass i straffesporer.

Alternativ 1: Revisjon

I dag er straffebestemmelsen i § 39 et rent blankettstraffebud, hvor alle bestemmelser som gis i loven eller i medhold av loven automatisk i er belagt med straff:

«Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer regler gitt i eller i medhold av denne lov, straffes med bøter for så vidt ikke forholdet rammes av strengere straffebud.»

Rent lovteknisk kan utvelgelse av hvilke forbud og påbud som bør møtes med straff ved overtredelse, skje ved at friluftsløven § 39 utformes etter mønster av alternativ 1 i pkt. 26.1.2

Tre av fire friluftssaker i Oslo politidistrikt er mot romfolk.

i NOU 2003: 15 Fra bot til bedring, se også pkt. 10.6.4. Denne mønsterbestemmelsen tar opp i seg at det både i loven og den enkelte forskrift må angis hvilke adferdsnormer som skal omfattes av straffetruuselen. Det må altså foretas en gjennomtenkt utfylling av «blanketten» hver gang det gis en ny forskrift. NOU 2003: 15 pkt. 10.3 angir momenter i vurderingen av hva som bør kriminaliseres: nødvendighet, subsidiaritet, de vernede interesser, alvorlighet og muligheten for håndheving.

Justisdepartementet så i 1957 at såkalte blankettstraffebud «har sine mindre heldige sider», og foreslo at § 39 i stedet skulle inneholde en oppregning av utvalgte straffesanksjonerte bestemmelser, jf. Ot.prp. nr. 2 (1957) s. 47. Til § 39, i tråd med etterfølgende justisbyråkraters tankegodt i NOU 2003: 15 Bot og bedring pkt. 5.1.2. Slik lød derfor den opprinnelige § 39 om straff:

§ 39.(Straff.)

Den som forsettlig eller aktløst ferdes på eller under ferdsløse volder skade eller ulempe

på annen manns grunn når det ikke er tillatt etter denne lov eller annen særlig heimel, straffes med bøter for så vidt ikke forholdet rammes av strengere straffebud.

På samme måte straffes den som for øvrig forsettlig eller aktløst overtrer reglene i denne lovs kapittel I eller i §§ 11, første ledd, 13 eller 14 eller bestemmelse gitt i medhold av §§ 14, 15, 24 eller § 25 første ledd.

Dagens ordlyd ble vedtatt i 1996, dog med et medvirkningstillegg som ble tatt ut da straffeloven 2005 § 15 trådte i kraft i 2015. Begrunnelsen for et blankettstraffebud var:

Bestemmelsen har i dag en svært innviklet gjerningsbeskrivelse, som med fordel kan forenkles og moderniseres. Den foreslåtte formulering fanger opp både overtredelser av lovens bestemmelser om ferdsselsretigheter, ulovlige stengsler osv., og overtredelser av særskilt vedtatte regler, f.eks. bestemmelser i områder som beskyttes som friluftsmark etter § 34, eller gjennom atferdsregler etter § 15. (Ot.prp. nr. 27 (1995-96) pkt. VI 3.)

Alternativ 2: Økt strafferamme

Dersom politiet fortsatt skal ha friluftsløven i porteføljen, er spørsmålet om strafferammen bør økes i tråd med annen miljølovgivning, og videre om § 39 bør inneholde et vesentlighetskrav og et skille mellom alminnelige og grove overtredelser etter mønster av for eksempel plan- og bygningsloven § 32-9 (straff) og § 32-8 (overtredelsesgebyr).

Hvor høy strafferammen skal være, er selv sagt et politisk spørsmål. Som nevnt over ble dette tatt opp i 1996 uten resultat, og et forslag om mer enn bøtestraff i motorferdselloven ble avvist av Klima- og miljødepartementet så sent som i 2015, jf. Prop. L 35 (2014-15) pkt. 5.6.2.3. Generelt er det imidlertid skjedd en skjerping på miljøområdet siden den gang.

Så lave bøter som det gis i dag, har uan-

sett neppe tilstrekkelig preventiv effekt, samtidig som straff ikke alltid er rett virkemiddel alene. Sakene fra Merdø og Hvervenbukta viser at overtredelser som tilsynelatende ligner på hverandre, kan være nokså ulike, men i begge tilfeller er det tvilsomt om de lave bøtene hadde den ønskede preventive effekten: 6000 kroner i bot kan sies å være en lav pris for å telte på en sørlandsidyll en hel sommer (eller for å stenge allmennheten ute fra en strand og svaberg). Og boten i Hvervenbukta virker kanskje ikke avskrekkende på en folkegruppe hvis problem nok i første rekke må løses på andre måter enn med straff, selv om bøtene var godt nok begrunnet i seg selv.

I den grad straff har en plass, er det kanskje helst når slikt opphold skjer i regi av andre i kombinasjon med andre tiltak. Da organisasjonen Folk er folk i april 2014 satt opp telt for romfolk bak Krigsskolen på Linderud i Oslo, løste Oslo politidistrikt saken ved å gi påtaleunntatelse på følgende vilkår:

Det legges til grunn at det for fremtiden ikke settes opp telt med boligformål selv om teltene settes opp i utmark og ikke står lenger enn 48 timer av gangen, idet slik telting ikke hjemles i friluftsløven. Friluftsløvens formål er å ivareta friluftslivsaktiviteter og verne friluftslivets naturgrunnlag, ikke skaffe midlertidig bolig til en stor krets av bostedsløse.

Tre av fire friluftssaker i Oslo politidistrikt er mot romfolk.

Mens vi venter

Kanskje bør politiet nå – i egnede saker – begynne å gi så store forelegg at noen finner det verdt å prøve straffutmålingen helt til Høyesterett. Saker mot profesjonelle aktører bør være egnet: Kommersielle virksomheter som arrangerer turer hvor ferdsløse, telting mv. skjer i strid med friluftsløven, må normalt kunne møtes med bøter i størrelsesordenen 30 000 kroner og oppover.

Konsekvens av saprobiering –
oppblomstring av lammehaler.

Tekst og foto: biolog **Solveig Ravnum**, ØKOKRIM
// solveig.ravnum@politiet.no

Biologisk nedbrytbart avfall: alt er giftig i store nok mengder

Forureining av vassmiljø med biologisk nedbrytbart avfall som inneheld mykje fosfor, nitrogen og organisk karbon kan gi ubalanse og kollaps av økosystemet i form av eutrofiering (auka planteproduksjon) og/eller saprobiering (rotning). Fosfor, nitrogen og karbon finst allereie naturleg i alle levande organismar, så dei blir ikkje bioakkumulerte (lagra i organismar) eller biomagnifiserte (oppkonsentrerte i næringskjeda) som andre miljøgifter. Men for mykje av desse næringsstoffa kan ha negative effektar på økosystem og organismar, rett og slett ved at den naturlege kjemien kjem ut av balanse. «Dosen bestemmer giftverknaden,» som toksikologen Paracelsus så fint beskreiv det, dvs. alt er giftig i store nok mengder.

Kjelder til eutrofiering og saprobiering

Tidlegare blei store mengder vaskemiddel med fosfat tørnde rett ut i avløpa og gjekk vidare til nærmaste ferskvatn, som gav enorm eutrofiering og algeoppblomstring. I dag er det forbode med fosfat i vaskemiddel, og mesteparten av alt avløpsvatn blir reinsa i reinseanlegg. Hovudårsaka til eutrofiering i dag er jordbruket, med tilførsel av enorme mengder kunstgjød-sel til jorda. Nitrogenet, fosforet og kaliumet i kunstgjødsla blir vaska ut med regn og hamnar i bekkar og innsjøar. Nitrogen og fosfor kan òg bli transportert langvegsfrå via atmosfæren. Avrenning frå naturen rundt kan òg gi tilførsel av for store mengder næring. Eit anna problem

er sigevatn frå avfallsdeponi som inneheld mykje biologisk nedbrytbart avfall.

Konsekvensar av eutrofiering og saprobiering

Eutrofiering er eigentleg ein heilt naturleg aldringsprosess i innsjøar, der innsjøen etter kvart veks igjen av seg sjølv. Men menneskeskapt aktivitet ved tilførsel av unaturleg store mengder næringsstoff vil kunne framskande denne prosessen. Problemet med eutrofiering kom i fokus for første gang i 1965 med vek-sande industriar, aukande befolkning, intensivert jordbruk og utvida bruk av vassressursar. Eutrofiering i ferskvatn skjer ved tilførsel av unormalt store mengder næringsstoff, som

stimulerer ein rask primærproduksjon i form av algeoppblomstring av både planteplankton

« Men for mykje av desse næringsstoffa kan ha negative effektar på økosystem og organismar, rett og slett ved at den naturlege kjemien kjem ut av balanse.

og undervassplanter. Dette gir vidare meir næring til dyreplankton, som derfor òg vil auke. Den auka mengda organismar, både algar og

dyreplankton, vil når dei dør, legge seg på botnen i sedimenta. Der gir dei næring til bakteriar og sopp, som gir høgare oksygenforbruk. Eutrofiering fører altså på sikt til oksygenvinn, og kan ende opp med ein sekundær prosess vi kallar saprobiering, ei oppblomstring av nedbrytingsbakteriar og sopp som legg seg som eit kvitt eller grått teppe på botnen. Dette kallar vi òg begroing. Vatnet vil altså «rotne» ved tilførsel av alt for mykje organisk materiale. Det er ikkje så vanleg at

bekkar og elver får slike problem, pga. kontinuerleg vassføring med stadig ny tilførsel av oksygen og fortynning av næringsstoffa. Men dersom tilførselen av næringsstoff er så stor at den overgår fortynningseffekten, så kan vi oppleve både eutrofiering og saprobiering i rennande vatn, og då ser vi særleg stor vekst av ein bakterie vi kallar «lammehalar» (*Sphaerotilus natans*) (sjå: foto). Dei naturlege artane botndyr og fisk som krev god vasskvalitet, har då forsvunne, og har blitt erstatta av artane

bakteriar og sopp som klarer seg med lågare oksygenkonsentrasjonar. Saprobiering kan òg oppstå utan eutrofiering i vassmiljø dersom nivået av organisk karbon er særleg høgt, for eksempel i sigevatn frå deponi med mykje biologisk nedbrytbart avfall. Det er òg berekna at deponi med biologisk nedbrytbart avfall står for 2.5 % av Noregs samla klimagassutslepp i form av metangass.

Konsekvens av saprobiering – oppblomstring av lammehalar (nærbilde)

Tekst og foto: politioverbetjent **Martin Sestøl** og politibetjent **Johanne Andresen**, Miljøteamet, ØKOKRIM
 // martin.sestol@politiet.no / johanne.andresen@politiet.no

Bildet er fra brannen på REVAC i Re kommune i Vestfold i 2014. Se rettsavgjørelse på Lovdata: LA-2017-83053.

Miljøforurensning ved branner i gjenvinningsanlegg

Er det egentlig så farlig at avfall brenner opp? Hvorfor skal politiet bruke ressurser på å etterforske brann i søppel når ressursituasjonen er så presset at selv voldtektssaker ligger på vent?

Ifølge ØKOKRIMs trusselvurdering for 2018 er ulovlig avfallshåndtering den største trusselen innenfor forurensningskriminalitet. Kriminalitet mot miljøet rammer ofte fellesgodene mer enn enkeltpersoner, og kan ha globale konsekvenser. Miljøkriminalitet som rammer naturen i form av forurensning er derfor ett av de nasjonale satsningsområdene som riksadvo-katen prioriterer i sitt rundskriv av 2019.

Hvert år mottar gjenvinningsanleggene tusenvis av tonn med avfall fra næringslivet, bedrifter og husholdninger som skal oppbevares, sorteres og gjenvinnes til nye produkter eller til deponering. Formålet med resirkulering er å få en bærekraftig økonomi i et klimaperspektiv¹. Totale mengden av materiell som behandles og oppbevares samlet på anleggene er ofte så store at dersom en brann først inntreffer og får utviklet seg, vil dette ofte gjenspeile seg i omfanget og alvorligheten av hendelsen, som igjen er til skade for miljøet.

Det finnes flere eksempler de siste årene hvor branner har pågått over flere døgn før brannen har blitt slukket. Hundrevis av tonn med avfall som har brent opp. Miljøutslipp til

« I perioden 2010 til 2015 har det i snitt vært 15 brannhendelser årlig ved gjenvinningsanlegg i Norge.

luft og vann er det som gjør seg mest gjeldende i disse tilfellene. Potensialet for utslippene øker proporsjonalt med mengden materiale som oppbevares.

I perioden 2010 til 2015 har det i snitt vært 15 brannhendelser årlig ved gjenvinningsanlegg i Norge. Flere av hendelsene har det vært omfattende branner som har forårsaket sto-

re skader på bygningsmasser og miljøet. Det større skadene er, det mer komplekst er det å finne frem til brannårsak. I flertallet av disse sakene kan ikke politiet konkludere med årsak. I de sakene det konkluderes, ser en at selvtenning står for en høy prosentandel. Majoriteten av brannene oppstår i området hvor produksjonen foregår. Selv om årsaken ikke kan fastslås med sikkerhet, er det fortsatt potensiale for å etterforske saken opp mot miljøkriminalitet. Har bedriften handlet i henhold til regelverket for å forebygge nettopp slike branner?

Regulering av avfallshåndteringen

For å få konsesjon til å behandle avfall pålegger forurensningsloven § 11 jf. § 16 at virksomheten må sende inn en søknad til Fylkesmannen med redegjørelse av type avfall det skal motta, hvordan dette skal behandles og hvilke sikkerhetstiltak som iverksettes for unngå forurensning av omgivelser. Jo større

¹Avfall Norge AS sine nettsider. <https://www.avfallnorge.no/om-avfall-norge/om-oss>

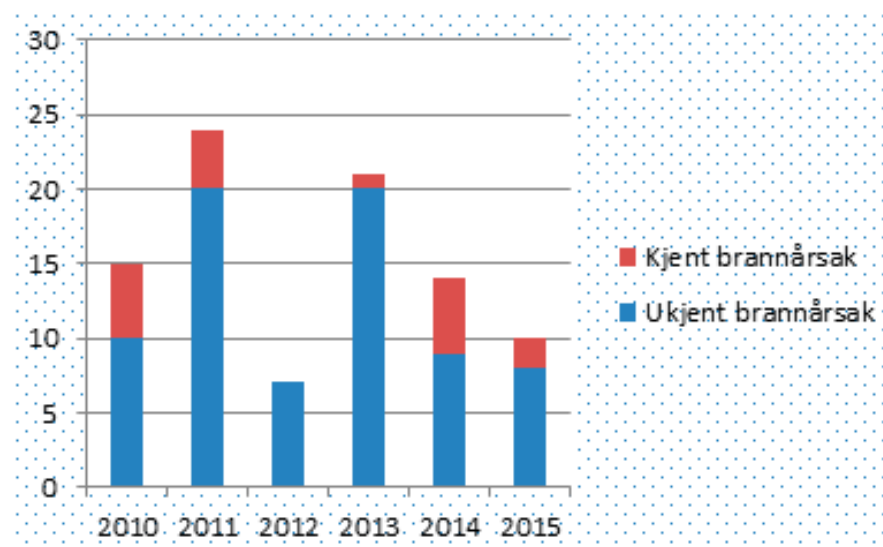
skadepotensiale avfallet har til å påføre omgivelsene, jo strengere krav stilles til behandling av avfallet. Ved etterforskning av ulike brannsaker har det blitt avdekket at enkelte aktører øker profitten ved ikke å etterleve regelverket, såkalt omvendt økonomi². Det er nettopp ved brudd på fylkesmannens tillatelse at man finner kjernen av den straffbare handlingen, og dette bør derfor stå sentralt ved etterforskning av branner i næringsvirksomhet.

Etterforskning av branner med fokus på miljø

Påtaleinstruksen § 7-4, 5. ledd pålegges politiet å etterforske alle brannsaker. Tanken bak bestemmelsen er å avdekke brannårsak i forebyggende øyemed, i tillegg til å straffeforfølge når det foreligger mistanke om at noe straffbart har skjedd. Politiet skal derfor ha fokus på å etterforske brannsteder, og dokumentere materiell- og personskafe. Miljøpåvirkningene av brann ved gjenvinningsanlegg har nok derimot vært et område med mindre fokus. For hvem eller hva er egentlig taperen når det brenner ved gjenvinningsanlegg?

Kun i de aller mest graverende tilfellene har vist seg aktuelt å forfølge miljøsporet etter branner. I så måte må nok politiet erkjenne at etterforskningene ikke alltid har favnet så bredt som den kanskje burde i denne type saker. Ved å kartlegge hva slags konsekvenser hendelsen kan ha for miljøet, og om regelverket for avfallshåndteringen er fulgt, vil en belyse et kriminalitetsområde som riksadvokaten utpeker som et prioritert satsningsområde.

Ved fare for menneskeliv eller helbred, er dette noe som slås hardt ned på av samfunnet. Dette gjenspeiles i forurensningsloven § 78, 2. ledd, 2. pkt. der man kan straffes inntil 5 år dersom overtredelsen har voldt fare for menneskers liv eller helbred. Derimot hvis det «bare» er miljøet som er fornærmet, er strafferammen 3 måneders fengsel. Ved stor skade eller ulempe (for miljøet), er strafferammen på

2 år. Og hvis ikke miljøet er i fokus ved etterforskning av brannsaker på gjenvinningsanlegg, hva står man igjen med da? En redusert avfallshaug, noe som ikke gir motivasjon for å forebygge fremtidige branner. Det er ingen tvil om at akutt forurensing som oppstår i følge av en brann er skadelig. Langtidseffektene på miljøet i etterkant av brann kan påføre store ringvirkninger på miljøet, så vel som menneskers velferd.

Miljøvirkninger av brann i gjenvinningsanlegg

Når brann oppstår er det hovedsakelig to typer forurensning som gjør seg gjeldene; den ene er gjennom røyk- og branngassene som dannes, mens den andre er en følge av slukningsarbeidet. Giftige stoffene fra brannen følger med slukkevannet som renner ut i naturen, som f.eks elv, bekk, grunnvann eller vassdrag. Innholdet av giftstoffer i slukkevannet og i røyken vil være avhengig av type materiale som i utgangspunktet lå i haugen som brenner, og del reaksjonsprodukter som dannes under brannforløpet. Et sentralt etterforskningskritt er derfor å kartlegge materialet som brenner.

Brannrøyk vil i ett hvert tilfelle være giftig å puste inn, og utgjør således en umiddelbar fare for alt levende i initialfasen. I mange tilfeller vil brannrøyken også inneholde giftige partikler, som faller ned på landjorden i nærliggende områder. Noe som kan gi langtidsvirkningen på miljøet. Dette kan føre til blant annet dyredød, forurensning av vann og forgiftning av landbruk. Når bunnsfauna dør, forsvinner matgrunnlaget til andre fugle- og dyrearter. Ved reduksjon av smådyrenes livsgrunnlag vil dette ha store ringvirkninger på hele økosystemet.

Ett sakseksempel ved etterforskning av miljøforurensninger etter brann er fra hendelsen ved Linnestad industriområdet i Re kommune i Vestfold den 21. juli 2014, den såkalte «Revac-saken». Haugen med avfall det brant i var ca. 15 meter bred, 40 meter lang og 5 meter høy, bestående av EE-avfall, dvs elektronisk avfall i form av PCer, Tver, hvitevarer og forbruksvarer. Årsaken til at haugen var så stor var fordi det ansvarlige selskapet hadde mellomlagret utover deres tillatelse fra Fylkesmannen i påvente om at et nytt anlegg skulle bli ferdigstilt. Blant de synlige konsekvensene i nærområdet ble det plukket opp 1400 kilo død fisk i Vestfolds beste ørretelv Aulielva.

²ØKOKRIMS trusselvurdering 2018, s. 30

Et sentralt straksetterforskningskritt i denne saken var å ta vannprøver av resipient som er mottakeren for avrenning. Fylkesmannen i distriktet er forurensningsmyndighet og kan

« Brannforebyggende tiltak som gjør seg gjeldene vil blant annet være å se på hvordan og hvor mye materiale som lagres samme

bistå både med prøvetakning og veiledning i brannsaker. Terskelen burde derfor være lav for å søke informasjon fra Fylkesmannen. Ved å kartlegge miljøpåvirkning i akutfasen får man dokumentert forurensningspotensialet i

straffesaken. Dette kan ha en klar innvirkning på straffeutmålingen ved evt. domfellelse.

Et av de mest fremtredende momentene som må belyses når en ser størrelsen på brannene, er åpenbart nok; mengden med brennbart materiale som oppbevares samlet. Vi vet at brannene kan pågå over flere døgn og utgjør en utfordring for brannvesenet å håndtere. Det er vanskelig å få slukket fordi brannenergien blir for høy, brannen fortsetter å spre seg, og man kommer ikke til brannens kjerne på grunn av måten materialet er lagret på.

Brannforebyggende tiltak som gjør seg gjeldene vil blant annet være å se på hvordan og hvor mye materiale som lagres sammen. Oppdeling av avfallet slik at det blir mindre volum per lagringsplass, fysiske brannskiller og seksjonering er tiltak som vil være aktuelle

grep. Tiltak som også må planlegges av prosjekterende og utførende ansvarlig for byggingen av anlegget helt fra start. Listen med brannforebyggende tiltak vil fortsette med momenter som riktig deteksjonsutstyr som ivaretar tidlig varsling, hensiktsmessig slukkeutstyr som sørger for at branntilløp, samt rutiner for sikker håndtering og kontroll av avfallet.

Erfaringsmessig ser man at miljøkonsekvensene vil være vanskelig å unngå når først hendelsen har skjedd. Foruten skadevirkningene brannen måtte ha på miljøet, bør derfor etterforskningen rettes inn mot hva virksomheten kunne gjort for å forhindre brannen. Vi må ikke undervurdere at avfallshåndtering anses som en av de største truslene mot miljøet i Norge i dag. Avfall er ikke bare avfall, og dette må synliggjøres ved håndtering av slike saker.

Politets helikoptertjeneste fra brann ved Norsk Gjenvinning i Oslo av 08.03.18.

Skjelett funnet i forbindelse med en undersøkelse NIKU hadde ved Hurum kirke i 2010.

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM / Foto: **Katharina Lorvik**, NIKU
// kenneth.didriksen@politiet.no

Veileder ved funn av menneskelige levninger

Hvilken beskyttelse har et skjelettfunn?

Norge har nasjonale lover som beskytter graver og menneskelige levninger. Lovverket på området er imidlertid lite oversiktlig og gir ikke alle menneskelige levninger lovbeskyttelse, noe som reiser en rekke praktiske utfordringer og gjør det vanskelig å sikre en etisk forsvarlig forvaltning av og forskning på menneskelige levninger.

Nå har Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget) utarbeidet en veileder som omhandler forvaltningen av menneskelige levninger i Norge.

Skjelettutvalget ble opprettet i 2008 som en uavhengig instans, underlagt den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH), en av de nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK).

Formålet

Ettersom mange ulike institusjoner kan være involvert ved skjelettfunn, er det ikke alltid like tydelig hvem som har forvaltningsansvaret. Utfordringene på feltet er særlig knyttet til uforutsette funn av menneskelige levninger og menneskelige levninger med manglende juridisk beskyttelse.

Formålet med veilederen er å gi en oversikt over dagens håndtering av menneskelige levninger ved funn og forvaltning, og å synliggjøre noen av utfordringene som finnes.

Siden veilederen omhandler både uforutsette og forutsette funn av menneskelige levninger, henvender den seg til flere ulike brukere. Én viktig målgruppe er brukere utenfor forskning og forvaltning som kan komme i befatning med menneskelige levninger, det være seg i politiet, ulike trossamfunn eller allmennheten i forbindelse med uforutsette funn.

Uforutsette funn

Med *uforutsette funn* menes funn av graver, løsfunn, intakte skjeletter, deler av skjeletter samt brente og ubrente bein som ikke dukker

opp i forbindelse med en planlagt søkeprosess eller utgravning.

Dette kan være tilfeldige funn, for eksempel i forbindelse med bygg- og anleggsarbeider eller i naturen. Uforutsette funn kan også omfatte levninger fra kirkekrypter eller museale

« **Skjelettutvalget:** Gi en oversikt over dagens håndtering av menneskelige levninger ved funn og forvaltning, og å synliggjøre noen av utfordringene som finnes.

samlinger der det er uklart hvilken status materialet har. Man kan også gjøre uforutsette funn i en ellers planlagt utgravning.

Uforutsette funn av skjeletter og andre menneskelige levninger skal umiddelbart meldes til politiet. Det bør også vurderes om kulturminnemyndighetene skal varsles i tillegg. På bakgrunn av meldingens karakter avgjør politiet materialets status (f eks mulig straffesak) og foretar ved behov en befarings på funnstedet. Dersom funnet vurderes å være av interesse for politiet, vil politiet innlede en etterforskning for å få bekreftet eller avkreftet om dødsfallet skyldes en straffbar handling.

For å unngå at materialets kildeverdi og funnkontekst forringes, bør funn av menneskelige levninger i størst mulig grad vurderes

på stedet av kompetent personell. I saker hvor politiet tror funnet kan være et kulturminne, skal politiet derfor umiddelbart stanse sitt arbeid, ta kontakt med kulturminneforvaltningen og sikre funnstedet.

Funn og funnkontekst avgjør hvilken institusjon man skal henvende seg til, men dersom man er usikker, kan man ta kontakt med fylkeskommunen eller Sametinget, som har den rette kompetansen til å følge opp saken. Det kan også være hensiktsmessig å søke informasjon om tidligere gravplasser eller kirkegårder på www.kulturminnesok.no før det foretas for store inngrep på stedet.

På Svalbard skal alle funn av menneskelige levninger meldes til Sysselmannen, som har interne rutiner for hvilke tiltak som settes i gang.

Politiets ansvar fremkommer blant annet i politiinstruksen § 10-6, etterforskning av likfunn, og i påtaleinstruksen § 13-1, sakkyndig likundersøkelse ved mistanke om straffbar handling og funn av ukjent lik.

Funn av menneskelige levninger som er definert som automatisk fredet etter kulturminneloven, altså fra før 1536, kan også være av interesse for politiet, da inngrep på funnstedet kan være å betrakte som brudd på kulturminneloven, og dermed være straffbart.

Veilederen ligger tilgjengelig på <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/veileder-ved-funn-av-menneskelige-levninger/>

Ansatte i politiet kan også finne den i kompetansebasen KO:DE.

Kilde: NESH/Veileder ved funn av menneskelige levninger

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM
// kenneth.didriksen@politiet.no

Ny mobilapplikasjon fra Interpol

Politiets register over stjålet kunst blir åpent for alle

I løpet av året blir det mulig for publikum å søke i Interpols register over stjålet kunst. Appen med navnet ID-Art vil gi tilgang til en base med en betydelig mengde objekter fra hele verden.

Tanken er at allmenn tilgang til basen vil gjøre det vanskeligere for en eier av stjålet kunst å hevde at han eller hun var ukjent med gjenstandens illegale opphav og historie.

Kunstbasen «Works of Art», som ble etablert i 1995, har de siste årene vært delvis åpen for aktører utenfor politiet. Man har måttet søke Interpol om tilgang med en begrunnelse for hvorfor innsyn er nødvendig. Søknaden har deretter blitt vurdert av nasjonalt politi før en eventuell tilgang har blitt gitt. Nå har det vist seg at eksterne aktører utenfor politiet har utført mange søk i basen som har ført til oppklaring av tyverisaker og identifisering av stjålet kunst. Bare i første halvår 2018 ble det utført mer enn 52 000 søk av andre enn politiet.

Interpol har tatt konsekvensen av disse positive resultatene og har nå jobbet frem en mobilløsning der alle, uten søknad, skal ha lesetilgang til basen. På forhånd har politiet i de enkelte land fått mulighet til å sperre tilgangen til informasjon om enkelte objekter som av taktiske grunner ikke skal være offentlig.

Basen Stolen Works of Art var inntil nylig Interpols eldste base. Etter mye planlegging og arbeid ble det laget en ny base til formålet. Den fikk navnet PSYCHE og gir samtlige av Interpols 194 medlemsland mulighet til selv å legge inn og redigere informasjon om sine stjålne kunstverk. Denne jobben var tidligere sentralstyrt i Lyon, noe som av mange opplevdes som tungvint.

Samtlige objekter fra den gamle basen er

nå lagt inn i den nye. I tillegg har det italienske Carabinieri-politiet, som jobber med kulturminnesaker, koblet sin egen omfattende database sammen med Interpols PSYCHE. I sum har dette blitt et unikt verktøy som gjør at Interpols medlemsland nå kan jobbe enda mer effektivt med kunst- og kulturminnesaker.

Som en ekstra bonus i det nye kunstregisteret er det i tillegg til tekstsøk også lagt til en mulighet for bildesøk. Basen kan gjenkjenne ulike detaljer på kunstverket og deretter foreslå mulig identitet/opphav.

Det er derfor fortsatt aktuelt å minne alle på betydningen av å ha foto av kunstverkene. Kun da kan databasen benyttes.

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM
// kenneth.didriksen@politiet.no

Nye retningslinjer fra Riksantikvaren

Finnerlønn for kulturhistoriske gjenstander

Hvert år blir det innlevert mange spennende og flotte kulturhistoriske gjenstander som er funnet tilfeldig, eller ved bruk av metallsøker. Slike funn kan fortelle oss noe om vår felles forhistorie og være til stor nytte i forskning og forvaltning. Kulturminneforvaltningen setter derfor stor pris på å motta slike gjenstander.

Kulturminneloven § 13 inneholder bestemmelser om fastsettelse av finnerlønn for *løse kulturminner* (gjenstander fra oldtid og middelalder [frem til år 1537] som redskaper, våpen og smykker, mynter fra før 1650 og samiske kulturminner datert 1917 eller eldre).

Staten har eiendomsrett til slike funn dersom funnet er gjort etter 1905. Finnerlønnens størrelse fastsettes skjønnsmessig av Riksantikvaren, og den fordeles likt mellom finner og grunneier.

Finnerlønn gjelder også skipsfunn eldre enn 100 år i tråd med kulturminneloven § 14.

Finnerlønnens størrelse avhenger for eksempel av funnets kulturhistoriske verdi, hvor funnet er gjort, når det er innlevert, og hvordan det er håndtert. I Riksantikvarens retningslinjer for finnerlønn kan du lese mer om kulturminneforvaltningens vurderinger i slike saker. For

funn som fremkommer ved metallsøkeraktivitet, gjelder også Riksantikvarens retningslinjer for privat søk med metallsøker.

Finnerlønsordningen har en lang tradisjon i Norge, og med nye retningslinjer i 2019 videreføres denne ordningen som er ment som en påskjønnelse for finnere av løse kulturminner.

Hvis du finner løse kulturminner, skal du uten grunnnet opphold levere disse til fylkeskommune eller eventuelt et arkeologisk museum.

Finnerlønn er skattepliktig.

Kilde: Riksantikvaren.no

Retningslinjer

I januar 2019 fastsatte Riksantikvaren nye retningslinjer for fastsettelse av finnerlønn.

De nye retningslinjene for fastsettelse av finnerlønn vil ha tilbakevirkende kraft for alle funn gjort etter at Riksantikvarens retningslinjer for metallsøking ble lansert og gjort kjent sommeren 2017.

For funn gjort fra 2014 og frem til sommeren 2017 skal finnerlønnen vurderes i tråd med de nye retningslinjene for finnerlønn, men retningslinjene for metallsøk skal ikke legges til grunn. Alle funn skal vurderes, også de som finner ikke har bedt om finnerlønn for.

For funn gjort før 2014 skal museene bare vurdere finnerlønn for funn som de den gang «vanligvis» vurderte. Funn som finner ikke har bedt om finnerlønn for, skal ikke vurderes.

Det er viktig å presisere at finnerlønnen er en påskjønnelse for funnet, ikke en betaling for gjenstanden. Dersom man finner en kulturhistorisk gjenstand og beholder den selv, er det tyveri, og dersom man eier eller kjøper en slik gjenstand, er det heleri.

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM
// kenneth.didriksen@politiet.no

Freeports – «hjemme alene-fest» for investorer

– Haiker du med kapitalismen, må du bli med dit den tar deg. Uttalelsen til Håvard Kampen, førstestatsadvokat ved ØKOKRIM, beskriver hvordan penger og kunst er uløselig knyttet sammen.

Onsdag 20. mars arrangerte revisjonsfirmaet Deloitte og Munchmuseet en paneldebatt i møteserien «Waterfront Ideas». Temaet var «Skatt, avgift og den hjemløse kunsten». ØKOKRIM var representert i panelet ved Håvard Kampen, og publikum besto av forretningsfolk, kunstbransjefolk og en håndfull utøvende kunstnere.

Den globale kunsthandelen står i dag for en årlig omsetning på rundt 67 milliarder. Det er kjent at kunst blir brukt som verdiobjekter i mange sammenhenger, og at profesjonelle investorer er en betydelig aktør i kunstmarkedet. Det sies samtidig at kunstmarkedet er det dårligst regulerte markedet i verden.

Arrangementets hovedtema var rollen *freeports* spiller i dagens kunsthandel.

Freeports, eller frihavner, er en slags tollagre som tilbyr høyt sikrede og sofistikerte lagringsfasiliteter for kunst og andre verdiobjekter med høy grad av diskresjon utenfor det enkelte lands tollområde.

Det fins slike lagringssteder flere steder i verden, men det største er Geneva Freeport. Det svært rikholdige Museum of Modern Art (MOMA) i New York har omtrent 200 000 objekter i sin samling – til sammenligning oppbevarer Geneva Freeport angivelig 1,2 millioner kunstverk, og fasilitetene omfatter et areal tilsvarende 22 fotballbaner. I tillegg oppbevares det blant annet et stort antall gullbarer og verdens største vinsamling. Alt dette er i praksis unntatt både myndigheters- og allmenhetens innsyn.

Også den norske tolloven åpner for å kun-

ne etablere frisoner og frihavner (tolloven §§ 4-33, 4-34), men per i dag er det ikke opprettet noen her til lands.

Stadig mer kunst oppbevares i slike tilrettelagte lagre, og stadig flere kunstinvestorer sier seg villige til å benytte frihavner som lagringssted. Det oppbevares kjente verker av kunstnere som Picasso, Renoir, Bonnard og

« Det oppbevares kjente verker av kunstnere som Picasso, Renoir, Bonnard og van Gogh i det som betegnes som verdens største museum uten tilgang for publikum.

van Gogh i det som betegnes som verdens største museum uten tilgang for publikum.

Nettopp det at investorer velger å kjøpe dyr kunst av kjente kunstnere, for så å lagre kunstverkene over lang tid i et lager, ble diskutert under paneldebatten. Ressursterke investorer behandler dyr kunst utelukkende som verdiobjekter.

«Men ble ikke kunsten lagd for å vises frem?» og «Har ikke allmenheten en rett til å oppleve kunst som er del av vår felles kulturarv?» var spørsmål som ble stilt i debatten.

Virkeligheten er at kunstkjøp og prissetting reguleres av vanlige markedsmekanismer, og svært få museer, hverken offentlige og private, har økonomiske muligheter til å vinne

budrunder om de dyreste kunstverkene.

Vi må anta at majoriteten av kunsten som oppbevares i frihavner, er legale varer, men det fins flere eksempler på stjalne malerier, kulturminner med opprinnelse fra krigsområder og tidligere koloniserte land samt kunst som ble beslaglagt av nazistene under krigen, som har blitt oppbevart i slike lagre. Uten innsyn er det også fritt frem for skatteunndragelser, korrupsjon og hvitvasking.

Panelet bestod av direktøren for Munchmuseet, Stein Olav Henrichsen, leder av Blomqvist kunsthandel, Knut Forsberg, og partner i Deloitte, Marius Basteviken. Debattleder Inger Merete Hobbestad fra Dagbladet spurte blant annet panelet om hvorfor det investeres i kunst, og hvordan slike investeringer kan utgjøre et ledd i kriminell virksomhet.

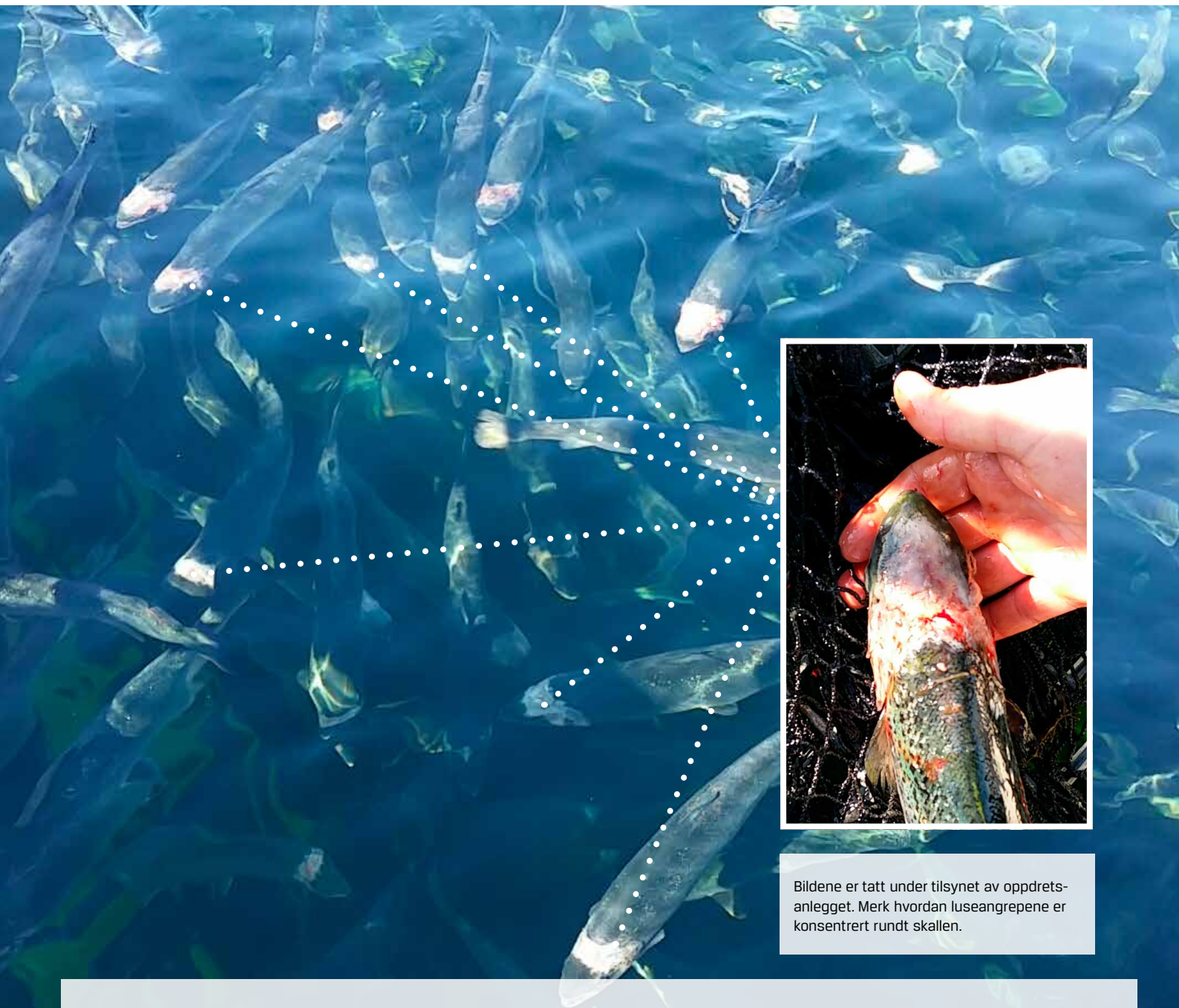
Debatten ble strømmet: * thewaterfront.no/ * [youtube.com/watch?v=kJxNTgvSPQM](https://www.youtube.com/watch?v=kJxNTgvSPQM)

Kilder:

- <https://www.widewalls.ch/geneva-freeport-art-storage-freeports/>
- <http://www.swissinfo.ch/eng/the-discreet-bunkers-of-the-super-rich/40474208>
- <https://news.artnet.com/art-world/trove-looted-antiquities-belonging-disgraced-dealer-robin-symes-found-geneva-freeport-418157>
- <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/04/11/modigliani-painting-seized-in-geneva-in-panama-papers-probe/>

Tekst: politiadvokat **Magnus Engh Juel**, ØKOKRIM / Foto: **Trøndelag politidistrikt**
// magnus.engh.juel@politiet.no

Bildene er tatt under tilsynet av oppdrettsanlegget. Merk hvordan luseangrepene er konsentrert rundt skallen.

Vedtatt forelegg: Oppdrettsselskap ilagt millionbot

Et oppdrettsselskap i Trøndelag vedtok tidligere i år bot ved forelegg på 4,5 millioner kroner. Tilsyn utført av Mattilsynet hadde avdekket et meget stort antall lus på fiskene i merdene i et av selskapets oppdrettsanlegg. I ni av ti merder ble det observert døde og døende fisk med hvite skaller og sår inn til skallebenet etter store luseangrep. Oppdrettsselskapet opplyste til Mattilsynet at all fisk i anlegget ble levert til slaktning kort tid etter tilsynet, men da Mattilsynet noen uker senere kom på tilsyn for

andre gang, ble det avdekket at flere hundre levede fisk befant seg sammen med mye død fisk fordelt på flere merder.

Trøndelag politidistrikt iverksatte etterforskning på bakgrunn av anmeldelse fra Mattilsynet. På vegne av politimesteren i Trøndelag ble det utstedt bot ved forelegg for grovt brudd på dyrevelferdslovens krav til oppdrettere om å sikre oppdrettslaksen godt tilsyn og stell. I tillegg inneholdt forelegget en post for brudd på matlovens forskrift om lakselusbekjem-

pelse som følge av et vesentlig høyere antall lus per laks enn tillatt, og en post for brudd på forurensningsloven. Grunnlaget for sistnevnte post var at tilsynet avdekket store mengder død fisk og fiskekadaver i flere av merdene ved anlegget. Mangler ved virksomhetens avfallshåndtering førte til at det lå død fisk i kantene og på bunnen av flere av merdene, og i overflaten fløt det et tykt fettlag. Den døde fisken og fettlaget i vannflaten medførte fare for forurensning.

Tekst og foto: politiadvokat **Elisabeth Rastad**, Øst Politidistrikt
// elisabeth.rastad@politiet.no

Vanskjøtsel av storfe – dom på åtte måneders ubetinget fengsel

I november 2018 idømte Fredrikstad tingrett en storfebonde åtte måneders ubetinget fengsel, aktivitetsforbud for husdyr inntil videre med en minstetid på 10 år samt kr 20 000 i saksomkostninger for grove brudd på dyrevelferdsloven. I to eller tre måneder hadde han vanskjøttet dyra i fjøset slik at de ble avmagret, og mange av dem stod i mengder med avføring. Dyra hadde altså vært utsatt for unødvendige lidelser, og mange av dem måtte bli sendt til slakt. Domfelte anket straffutmålingen til Borgarting lagmannsrett, men anken ble nektet fremmet i beslutning av 21. januar 2019 (LB-2019-326).

Vanskjøtselen

I flere år hadde Mattilsynet kommet på tilsyn hos bonden og gitt pålegg om utbedringer av kritikkverdige forhold. Da Mattilsynet kom på tilsyn i april 2016, var forholdene vesentlig forverret, og det var generelt dårlig hold på dyrene i besetningen. De var skitne av avføring grunnet mangel på rengjøring i løsdriften, og mange av dyrene hadde svimerker på huden av samme grunn. Bonden hadde ikke gjort noe for å undersøke førkvaliteten, som var svært dårlig, eller bekjempe alvorlige luseangrep. Han gjorde verken rent i fjøset eller sørget for veterinær til syke dyr. Det var oppstallet 22 dyr i løsdriften, men fantes kun liggeplass for 14 dyr, og det manglet kalvingsbinge. Totalt hadde bonden ca. 50 dyr, hvorav 19 ble solgt til en nabo og 23 sendt til slakteriet grunnet dårlig hold. Når det gjaldt lidelsen som dyrene ble påført, skriver tingretten på s. 8: «Retten er ikke i tvil om at bondens dyr

led i lang tid, og helt sikkert i 2–3 måneder før Mattilsynet avvirket driften.» Bonden ble domfelt for to overtredelser av dyrevelferds-

« Totalt hadde bonden ca. 50 dyr, hvorav 19 ble solgt til en nabo og 23 sendt til slakteriet grunnet dårlig hold.

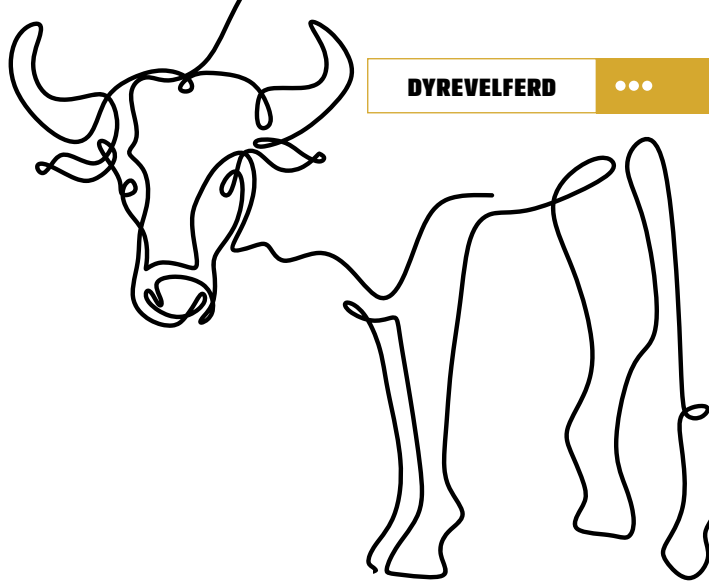
loven § 37 annet ledd, jf. §§ 23 og 24 samt forskrift om hold av storfe.

Straffutmålingen

Tingretten viser i sin dom til at det av allmennpreventive grunner er viktig å reagere strengt mot grove brudd på dyrevelferdsloven, og at det er handlingens grovhet som er styrende for straffutmålingen Tingretten

vektlegger videre at domfelte hadde lang erfaring som bonde i tillegg til landbruksutdanning, og finner skjerpene at han tidligere har unnlatt å etterkomme Mattilsynets pålegg om å bedre forholdene for dyrene. I formildende retning påpeker retten hans erkjennelse av straffeskyld.

Retten trekker paralleller til høyesterettsavgjørelsen der 92 dyr døde av mangel på mat og vann, HR-2016-2285A. Den saken var imidlertid mer alvorlig. Forsvareren viste til Borgarting lagmannsretts dom inntatt i LB-2017-127400, som også gjaldt vanskjøtsel av dyr. Den 71 år gamle gårdbrukeren ble domfelt for grove brudd på dyrevelferdsloven, bl.a. for manglende tilsyn av dyrene slik at en sau måtte avlives, og for manglende oppfyllelse av Mattilsynets vedtak. Lagmannsretten utmålte en straff på 90 dagers betinget fengsel til tross for at den ikke kunne finne formildende omstendigheter av betydning. Borgarting lagmannsrett finner i sin beslutning av 21.

januar 2019 (LB-2019-326) at dette straffnivået er for lavt, sett hen til Høyesteretts føringer i HR-2016-295-A (Lukas-dommen) og HR-2016-2285-A, jf. beslutningen s. 2 sjette avsnitt hvor lagmannsretten skriver:

Lagmannsretten er av den oppfatning at Høyesteretts føringer i HR-2016-295-A (Lukas-dommen) og HR-2016-2285-A tilsier et noe strengere straffnivå ved denne typen overtredelser enn det som kan synes lagt til grunn i lagmannsrettens avgjørelse i LB-2017-127400. Ved fastsettelsen av straff er det først og fremst handlingens grovhet som er styrende.

I likhet med tingretten fant lagmannsretten at saksforholdet i LB-2017-127400 var mindre alvorlig enn det denne saken gjelder. Lagmannsretten kunne ikke finne noe åpenbart misforhold mellom den straffbare handlingen og straffen, jf. strpl. § 344, så anken ble nektet fremmet.

Bildet er tatt under tilsyn i fjøset til domfelte.

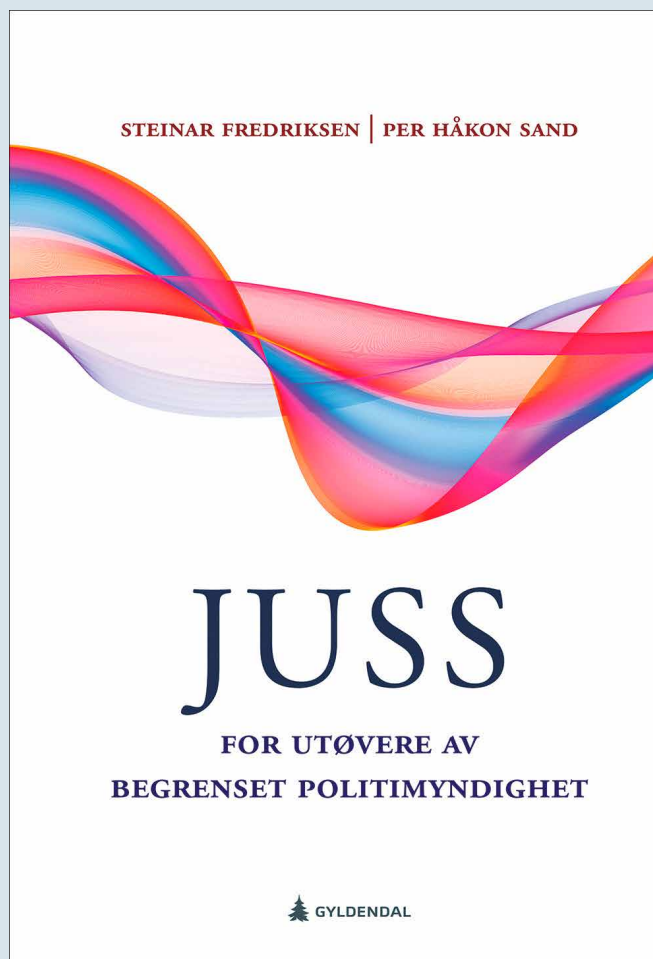
Tekst: politioverbetjent og nasjonal miljøkrimkoordinator **Tuva Brorby**, ØKOKRIM / Foto: **Gyldendal**
// tuva.brorby@politiet.no

Nytt oppslagsverk samler trådene

Kan utøvere av begrenset politimyndighet pågripe, visitere, ransake og ta beslag? Kan de ta opp forfølgelse av person eller kjøretøy? Regnes utøverne som polititjenestepersoner etter loven og hvilken handling- og rapporteringsplikt har de? Kan oppsynspersonell gjennomføre en utlendingskontroll? Dette er noen av de mange spørsmålene Steinar Fredriksen og Per Håkon Sand søker å gi svar på i boken *Juss for utøvere av begrenset politimyndighet*. Boken fyller et kunnskapshull.

«Når det kommer til kunnskap om hva myndigheten inneholder, og hvilke begrensninger som gjelder, kommer svært mange til kort – også blant dem som innehar begrenset politimyndighet, og ledere som er deres overordnede» (Fredriksen & Sand, 2018, s. 89). Dette skriver forfatterne i boken, som med en kombinasjon av teori og praktiske eksempler skal sette leseren i stand til å anvende fullmaktene den begrensede politimyndigheten omfatter.

I bokens forord oppgir forfatterne at boken primært er skrevet som pensumlitteratur for utdanninger ved Politihøgskolen. Bokens temaer spenner derfor over de sentrale juridiske områdene som er relevante for personell med begrenset politimyndighet. Siden personell med begrenset politimyndighet følger det samme rettslige rammeverk som politiet og er underlagt politiet under utøvelsen av politimyndigheten er boken relevant for både ansatte i politiet og personell utenfor politiet. Dette innbefatter også ledere med ansvar for ansatte med begrenset politimyndighet og de som har tildelingskompetanse.

Bokens struktur

Boken gir en oversikt over politiets organisering og den alminnelige politimyndighet, og beskriver bakgrunnen og beslutningsgrunnlaget for etatens nåværende organisering. Den presenterer også rettskildene som gjelder for begrenset politimyndighet, fra menneskerettighetene og Norges Grunnlov til politiinstruksen. Boken beskriver videre tildelingen av begrenset politimyndighet, hvilke grupper som får en slik myndighet, saksbehandling, lovhjemler, regelverk og føringer, samt hvilke begrensninger og generelle krav det er til utøvelse av begrenset politimyndighet, som for eksempler ved pågripelse, ransaking, beslag og bruk av makt. Boken omhandler også tjenestepersonens plikter og rettigheter, som for eksempel taushetsplikten.

En relativt stor del av boken vies til strafferett, straffeprosess, etterforskning og ordensjuss, herunder innbringelse og visitasjon, samt politiets adgang til å bruke fysisk makt. Det er bra og nødvendig at en slik bok vier tre av syv deler til strafferett og straffeprosess. Her

tillater jeg meg å legge til at når forfatterne presenterer skjerpene omstendigheter etter straffeloven § 77 e og f, det vil si når lovbruddet er ledd i en organisert virksomhet, eller er begått av flere i fellesskap, kunne det vært hensiktsmessig å trekke inn noen eksempler og sagt noe kort om hva disse lovbestemmelsene innebærer. For tjenestepersoner som jobber med oppsyn og miljøkriminalitet, er det viktig å vite at disse juridiske momentene også gjelder innenfor tema miljøkriminalitet. Et eksempel er organisert ulovlig jakt. I slike saker vil oppsynet kunne få førstehåndskunnskap på stedet som er avgjørende for den videre etterforskningen. Det samme gjelder delen om straffeloven 79 c, som sier at det foreligger hjemmel for å forhøye fengselsstraffen når handlingen er begått av en organisert kriminell gruppe. Dette er en bestemmelse av stor prosessuell betydning på miljøkrimområdet, der særlovgivningen ofte har for lave straffer til at man kan benytte etterforskningsmetoder som krever en høyere strafferamme.

Boken omhandler også inndragning, som er et sentralt reaksjons-spørsmål i både forvaltnings- og straffesaker. Det er bra at man i boken presiserer at et utbytte kan bestå av innsparinger, som for eksempel ved å unnlate å gjennomføre påbudte tiltak. Dette er et viktig etterforskningstema i miljøkriminalitet. Det samme gjelder inndragning av gjenstander. Om jeg har miljøkrimbrillene på, liker jeg at boken her gir flere fine eksempler fra miljøkrimområdet. Jeg savner imidlertid at boken tar opp spørsmålet om delinndragning, da dette er veldig aktuelt tema i mange miljøkriminalitetssaker, som for eksempel ved inndragning av deler av kjøretøyets verdi ved ulovlig snøscooterkjøring.

Utfordringer ved ulike roller

Boken drøfter også utfordringer knyttet til tildeling av begrenset politi-

myndighet til tilsynsforvaltningen, som det delte arbeidsgiveransvaret mellom arbeidsgiver og politiet. Den ansatte må da forholde seg til to kommandolinjer og to ulike regelsett.

Forfatterne belyser utfordringen med å skille mellom de to «hatte- ne» tilsynet har - tilsyns- og politimyndighet, og viktigheten av å skille mellom hvilket lovverk som gjelder ved myndighetsutøvelsen, enten det dreier seg om et inngrep eller maktbruk, eller ved informasjonsbe- handling. Et eksempel på dette er avhør. Rettigheter under politiavhør blir naturligvis et viktig tema i en bok som dette, da det illustrerer skillet mellom den generelle forklaringsplikten overfor tilsynsmyndighetene og rettighetene man har under et politiavhør. Det er altså viktig å ha det klart for seg hvilket spor man befinner seg i - forvaltningssporet eller etterforskningssporet.

Oppsummering

Jeg kan anbefale boken til alle i målgruppen. I tillegg er den relevant også for alle med politiutdanning - både for å friske opp kunnskapen om politiets regelverk, og for å få ny innsikt i den begrensede politi- myndigheten, både når det gjelder hvem som utøver den, hvordan den skal utøves, og hvordan den berører politiets arbeid. Forfatterne sier innledningsvis at «samlet vil innholdet i boken danne et minimumsnivå av kunnskap som bør innehas av personell som utøver politimyndig- het. Det klare utgangspunkt bør være at personell med begrenset politimyndighet skal ha fullverdig politikunnskap på det begrensede området politimyndigheten gjelder» (Fredriksen & Sand, 2018, s. 37). Jeg slutter meg til dette og ønsker alle god lesning.

Fiskeørn

Navn: Nicolay Dahlgren
Yrke: Fotograf / Grafisk Designer
Nettside: Dahlgrendesign.no
E-post: nico@dahlgrendesign.no

Hvis du har et bilde du vil dele med oss,
send ditt bidrag til miljokrim.okokrim@politiet.no,
med beskrivelse (motiv/sted).

Tekst: seniorinspektør **Elisabeth Natås Anglevik**, Arbeidstilsynet
// elisabeth.nataas.anglevik@arbeidstilsynet.no

Livet som hospitant ved Miljøkrimavdelingen

Som seniorinspektør i Arbeidstilsynet og med erfaring fra tekniske ulykker, bygg og anlegg og arbeidslivskriminalitet fikk jeg anledning til å hospitere hos Økokrim fra september og ut året 2018.

Min kjennskap til Økokrim var fra innslag i Dagsrevyen og en del avisartikler med store, fete overskrifter. Jeg så for meg små og trange cellekontorer med alvorlige, slitne og noe desillusjonerte mennesker kledd i konservative klær, bøyd over regnskapstall på datamaskiner og jobbene lange og ørkesløse dager i håp om å felle noen hvitsnippforbrytere. Som de tilårskomne strilene fra hjemtraktene pleier å si: «So feil kan ein ta!»

Miljøkrimavdelingen i Økokrim ble mitt nye hjem resten av året, og mine nye kollegaer fremstod tidlig som dyktige, engasjerte og reflekterte med en levende og tydelig gruppedynamikk. Miljøkrimavdelingen viste seg å være en lærende organisasjon hvor både arbeidsoppgaver og arbeidsfelt er i stadig utskifting og utvikling, og hvor det er mange arbeidstakere som hospiterer kortere og lengre perioder og bringer med seg nye øyne og ny kunnskap. Dette opplevde jeg som sunt, riktig og viktig for å ivareta avdelingens samfunnsoppdrag hvor norske samfunnsverdier

gjennom finansiell etterretning og straffefølgning av økonomisk kriminalitet. Den store spennvidden i fagområder er enorm og strek-

« Miljøkrimavdelingen viste seg å være en lærende organisasjon hvor både arbeidsoppgaver og arbeidsfelt er i stadig utskifting og utvikling.

ker seg fra natur, dyrevelferd og forurensing til arbeidsmiljø og kunst og kulturminner. De ulike fagpersonene fra flere etater syntes å ivareta oppgavene på en svært god måte.

Arbeidsskadedødsfall

Målet med hospiteringen min var at jeg skulle bidra i et prosjektarbeid med vekt på arbeidsskadedødsfall blant utenlandske arbeidstake-

re. Det har siden 2011 vært en økning i antallet utenlandske arbeidstakere som dør på jobb. Flertallet av disse er under 30 år, og de settes ofte til svært risikofylte arbeidsoppgaver som riving, renovering, oppussing og restaurering. En stor andel av dødsfallene skjer i løpet av det første arbeidsåret. Utfordringene bunner i språkproblemer, manglende opplæring og personlig verneutstyr, mangelfulle risikovurderinger og sikkerhetstiltak og fraværende barrieretenking. Generelt har slike saker ofte lang saksbehandlingstid hos politiet og lav straffutmåling. En av grunnene til dette er at sakene vurderes bare som brudd på arbeidsmiljøloven og ikke mot brudd på straffeloven. Mange av dødsfallene er i realiteten uaktsomme drap.

Tall fra Arbeidstilsynet og Stami viser at 22 % av alle arbeidstakerne som døde på jobb i perioden 2011–2015 var utenlandske. Over halvparten av disse var polske. I 2017 var tallet steget til 44 % og omfatter arbeidstakere fra flere nordiske land i tillegg til europeere, blant annet fra østblokkland. Utfordringene i

landbasert næring finner vi i stor grad innen bygg- og anleggsvirksomheten.

Som vi ser av tabellen skjedde det en endring i løpet av høsten 2018. Tallene viser at andelen utenlandske arbeidstakere som døde på jobb dette året, sank med 17 prosentpoeng, selv om det totale antallet dødsfall har forholdt seg noenlunde stabilt. Om dette tyder på at trenden har snudd, er vanskelig å vurdere sikkert. Vi trenger statistikk for en lengre periode for å kunne konkludere.

For min del innebar dette i praksis at det ikke kom inn noen saker innenfor arbeids-skadedødsfall blant utenlandske arbeidstakere i min hospiteringsperiode. Jeg fikk likevel arbeidsoppgaver fra dag en av. Jeg tok del i forberedelser av saker og avhør, var til stede under rettssaker og bisto med egen kompetanse på ulike arenaer. Jeg fikk nyttig innsikt i hvordan jeg innad i min egen organisasjon, Arbeidstilsynet, kan bidra til å gjøre rapporteringen vår enklere for politiets etterforskning. Jeg fikk også en bedre forståelse av hvordan vi bør vurdere arbeidsinnsatsen vi legger ned

« 22 % av alle arbeidstakerne som døde på jobb i perioden 2011–2015 var utenlandske. I 2017 var tallet steget til 44 %.

i en konkret sak, opp mot forventet lengde på straffutmålingen, når ressursene våre er begrensede.

Alt dette harmonerte svært godt med et mandat hos Arbeidstilsynet som gikk parallelt med min hospiteringsperiode hvor vi arbeidet med nasjonale retningslinjer for håndtering og rapportering av arbeidsulykker og arbeids-skadedødsfall. Her fikk jeg videreformidlet mine erfaringer hos Økokrim til min etat på en god måte i gruppearbeidet.

Kulturforskjeller

Kulturforskjellene mellom Arbeidstilsynet og Økokrim kommer til syne på ulikt vis og har

Tall fra Arbeidstilsynet og Stami

nok mye med arbeidshverdagen og samfunnsoppdraget å gjøre. Økokrim er lokalisert midt i hovedstaden med mange formelle settinger og har et noe mer konkurransepreget miljø og med større fokus på fysisk fostring. Et morsomt eksempel er årets julebordinvitasjon fra Økokrim hvor forspillet består i å løpe samlet ned til et utendørs bad, svømme en gitt lengde, løpe ned til sjøen og dyppe seg, og jogge tilbake til kontoret for dusj/stell, mat og drikke og festligheter. Hos Arbeidstilsynet samkjøres julebord og regionsamling, der forspillet foregår på hotellrommene og den fysiske utskielisen består i å løfte vinglass og trimme lattermuskler.

Et litt mer seriøst eksempel er i ekspone-ring for og håndtering av alvorlige og sterke hendelser. Politiet opplever oftere alvorlige hendelser, og hendelsene blir nesten daglig-dagse. Hos Arbeidstilsynet opplever vi sjeldnere svært alvorlige hendelser og har derfor en åpnere kultur for å snakke om små og større hendelser og følelser knyttet til disse. Eksempelvis kommer Arbeidstilsynet ofte til hendelsesstedet ved alvorlige arbeidsulykker i etterkant av politi og ambulans. Der tar vi bilder av omgivelser, samler inn dokumentasjon enten på stedet eller i etterkant maskiner, utstyr osv. og snakker med de tilstedeværende. Politiet kommer ofte før eller samtidig med ambulanspersonellet og tar bilder av skadde og omkomne. Disse bildene legges

direkte inn i saksmappene og for meg som sjelden ser arbeidsulykkestedene før de hardt skadde, lemlestedede eller døde mennesker er tatt hånd om av ambulanspersonell, er det en sjokkartet opplevelse å jobbe seg igjennom politimapper fra alvorlige arbeidsulykker på en stor dataskjerm.

Læringsutbytte

Min er faring etter endt hospiteringsperiode er at hospitering er nyttig av flere årsaker. Man får en forståelse for de ulike etatenes samfunnsoppdrag og hvordan det håndteres i praksis i hverdagen. Man ser hvilke verktøy som er tilgjengelige, arbeidsmetodikken som brukes, hvilket spillerom lovverket gir, og ikke minst – ikke gir – hvordan politiske føringer og en uendelig rekke større og mindre omorganiseringsprosesser påvirker og gir utslag.

Jeg har også sett forbedringspotensialet til min egen arbeidsplass, Arbeidstilsynet, i å gi politiet det materialet de trenger for å kunne fatte gode og riktige vedtak, og hva politiet trenger som grunnlag for riktige og viktige domfellelser i bekjempelsen av arbeidslivskriminalitet. Det er også betryggende å se hvordan Arbeidstilsynets fagkompetanse kan bidra positivt i samarbeidet med politiet. Avslutningsvis vil jeg si at hospitering har en læringseffekt som bør utnyttes oftere enn i dag.

Ny kollega ved Miljøkrimavdelingen

Camilla C. Lilleng

Av: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM

Jeg har en mastergrad i naturmiljø- og analytisk kjemi fra NTNU fra 2006. Masteroppgaven bestod av å bygge opp en automatisk målestasjon for tungmetall- og spormetallanalyser i forurenset elvevann.

Etter studiene fikk jeg jobb som ingeniør ved Kriminalteknisk avdeling, Kripos. Arbeidsoppgavene mine bestod i å sammenlikne/identifisere materiale fra åsted.

Jeg har jobbet mest med brannsaker og plast/emballasjesammenlikning, men har også erfaring med andre typer saker.

Det skal bli spennende bruke kompetansen min på en ny måte, og jeg gleder meg til å jobbe med interessante saker sammen med dyktige kolleger ved Miljøkrimavdelingen.

Feil i Miljøkrim 2/2018

Av: politiadvokat **Magnus Engh Juel**, ØKOKRIM

En observant leser har gjort oss oppmerksom på en uriktig gjengivelse av regelverket for jakt på storskarv på side 27 i forrige nummer av Miljøkrim. I artikkelen forfattet av Paul Shimings i Norsk Ornitologisk Forening står det:

«Storskarv kan skytes mellom 1. oktober

og 30. november i hele landet, men i Møre og Romsdal og deler av Trøndelag er det kun lov å skyte ungfugler (med hvit buk)».

Dette er feil. Ved jakt på storskarv er regelen for saltvannslokaliteter at kun ungfugl med hvit buk kan felles, jf. FOR-2017-01-25-106 § 2.

Denne jaktregelen gjelder altså for saltvannslokaliteter i hele landet, og er ikke begrenset til Møre og Romsdal og Finnmark, slik det feilaktig ble opplyst i forrige nummer av Miljøkrim.

Innsatsen mot alvorlig miljøkriminalitet videreføres

Av: politiadvokat **Magnus Engh Juel**, ØKOKRIM

Riksadvokaten fastholder at alvorlig miljøkriminalitet skal prioriteres.

Riksadvokatens sentrale prioriteringer for iverksettelse og gjennomføring av etterforskning er få og stabile. Også i 2019 er etterforskningen av alvorlig miljøkriminalitet fremhevet av som en sakstype som er prioritert av riksadvokaten.

I rundskrivet utdyper riksadvokaten hva som utgjør alvorlig miljøkriminalitet. Selv om gjennomgangen ikke er uttømmende, gir den en overordnet ramme for hvilke saker innenfor miljøkriminalitet som er å anse som «alvorlige». Nytt for året er at riksadvokaten fremhe-

ver at grove brudd på virksomheters miljø- og ressurstillatelse utgjør alvorlig miljøkriminalitet. For eksempler på denne type lovbrudd, kan det vises til flere avgjørelser fra domstolene de senere år, jf. HR-2016-2507-A (oppdrett av laks), LA-2017-83053 (EE-avfall) og Rt-2011-631 (Utbygging av vannkraftverk).

Inndragning

Riksadvokaten fremhever at inndragning av utbyttet fra straffbare handlinger skal stå sentralt i bekjempelsen av alle former for profittbasert kriminalitet. Dette treffer også

for miljøkriminalitet. I den forbindelse er det viktig å ha med seg allerede fra starten av etterforskningen at «utbytte» fra straffbare miljølovbrudd ofte forekommer i form av en oppnådd kostnadsbesparelse. Det er sikker rett at slike besparelser er å anse som «utbytte» etter straffeloven § 67 som skal inndras, jf. Rt-2015-1355.

Bedrageri mot næringslivet

Av: **Jørgen Steen**, NTAES

– Små og mellomstore foretak er særlig utsatt for bedragerier fordi de ikke har kapasitet til å prioritere sikkerhetsarbeidet. Kriminelle manipulerer ansatte og skaffer seg tilgang til verdier, systemer og informasjon. Det er en økende trend at bedragerier rettet mot næringslivet er målrettet, der de kriminelle har gjort seg kjent med foretaket i forkant, sier NTAES-leder Jørgen Steen (Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningssenter).

Rapporten beskriver registrert omfang og utvikling av bedragerier mot næringslivet. Den har også informasjon om:

- sosial manipulasjon - f.eks. forlede en person til å gi fra seg sensitiv informasjon
- databedrageri og forholdet til datakriminalitet
- modus
  - direktørsvindel
  - nettbankbedrageri
  - fakturabedrageri
- kreditt- og lånebedrageri
- kortbedrageri
- investeringsbedrageri
- telekommunikasjonsbedrageri - manipulering av anropstrafikk
- manipulering av strømnetjenester
- digitale angrep
- kjennetegn ved gjerningspersoner/ fornærmede næringslivets rolle
- politiets straffesaksbehandling av bedrageri

Tekst og foto: forretningsfører **Leif Yngve Gjerde**, Norske Naturveiledere
// post@naturveilederne.no / naturveilederne.no

Elvestuen påpekte konsekvensene miljøkriminalitet har for både natur og miljø, samt for fred og sikkerhet. Dette betyr at bekjempelse av miljøkriminalitet er av avgjørende betydning for å følge opp 2030-agendaen og FNs bærekraftsmål.

Regjeringen satser på tiltak mot miljøkriminalitet

Regjeringen er i ferd med å utarbeide en strategiplan for den fremtidige prioriteringen av miljøkriminalitet. I den forbindelse inviterte Klima- og miljøverndepartementet alle interesserte aktører til et innspillsmøte den 29. mars.

I januar 2018 vedtok regjeringen (Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre) de politiske målene i Jeløya-plattformen. Et av punktene besto i å «styrke innsatsen mot miljøkriminalitet både nasjonalt og internasjonalt».

« Et viktig virkemiddel for å oppnå FNs bærekraftsmål er å bekjempe miljøkriminalitet.

Dette punktet ble videreført i Granavolden-plattformen, som sier at regjeringen ønsker å «legge fram en strategi om styrking av innsatsen mot miljøkriminalitet både nasjonalt og internasjonalt».

Klima- og miljøminister Ola Elvestuen og statssekretær Jens Frølich Holte fra Utenriks-

departementet åpnet møtet med å forklare hvorfor regjeringen ønsker å styrke bekjempelsen av miljøkriminalitet. De presenterte en rekke eksempler på hvordan miljøkriminalitet kan skade naturmangfold, klima og global sikkerhet: krypskyting, handel med elfenben, ulovlig hogst av regnskog, forurensning, avfallsdumping og kulturminnekriminalitet. Videre poengterte de at miljøkriminalitet stjeler fra fellesskapets ressurser. Den hemmer også utviklingen i land som er rike på naturressurser, men som har svake styresett.

FNs bærekraftsmål

Et viktig virkemiddel for å oppnå FNs bærekraftsmål (tidligere kalt tusenårsmålene) er å bekjempe miljøkriminalitet. Målene er basert på samfunn der hensyn til naturmiljø, naturressurser og klima bygger på bærekraftige

prinsipper. Elvestuen pekte særlig på målene om å «bevare og bruke hav og marine ressurser» og å «beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av biologisk mangfold».

Elvestuen påpekte videre at konsekvensene miljøkriminalitet har for både natur og miljø, og for fred og sikkerhet, gjør bekjempelse av miljøkriminalitet helt avgjørende for å kunne følge opp 2030-agendaen. Han sa videre at målet om å bekjempe miljøkriminalitet er godt integrert i bærekraftsmålene.

Fra colombiansk regnskog til gravhauger på Ringerike

Temaene favnet vidt. Innleggene dreide seg om alt fra regnskogen i Colombia til en grav-

haug på Ringerike. Det store spekteret som miljøkriminalitet dekker, ble delvis reflektert ved innleggene.

Det to timer lange innspillmøtet ble avholdt i Klima- og miljødepartementets «nye» lokaler i Kongensgate 30, og samlet rundt 75 personer.

Ifølge Ida Sletsjøe fra departementet ble det holdt i alt 24 innlegg på tre minutter hver. Møtet ga de fremmøtte god anledning til både å presentere sin egen organisasjon og hva de mener er viktig å prioritere i den fremtidige satsningen mot miljøkriminalitet.

Mer lukrativ enn narkotika

Utfordringene er særlig store internasjonalt. For eksempel er hornene til nesehorn en populær salgsvare, med høyere kilopris enn gull og kokain. Arbeidet mot miljøkriminalitet er utfordrende fordi det omfatter så mange fagområder, og derfor krever ekspertise fra mange aktører. Samtidig er miljøkriminalitet på naturfeltet ofte nedprioritert, fordi det tradisjonelt ikke har vært oppfattet som viktig. Straffene har i mange tilfeller vært lave. Men vår eksistens som mennesker er avhengige av våre ressurser, som alle kommer direkte eller indirekte fra naturen. En bærekraftig forvaltning gjennom lovverket er derfor essensielt for at dette skal fungere.

En viktig motivasjon for myndighetene til

å bekjempe miljøkriminalitet er at denne kriminalitetstypen ofte knytter seg til annen organisert kriminalitet, som bl.a. korrupsjon, hvitvasking, skatteunndragelse, tollsvindel, dokumentfalsk, ulovlig handel med våpen, arbeidslivskriminalitet, narkotikahandel og menneskesmugling. Videre bidrar miljøkriminalitet til å finansiere terrorisme, krig og andre væpnede konflikter, og til å opprettholde ustabile stater.

Mange engasjerte aktører

Blant de ideelle organisasjonene holdt Bellona, WWF, Norges metallsøkerforening, NOAH og Regnskogfondet, Stiftelsen Trygg Mat Tracking og Norsk Friluftsliv (tidligere FRIFO) presentasjoner. Innlegg fra statlige organer inkluderte Statens vegvesen, Norges vassdrags- og energidirektorat, ØKOKRIM og Miljøfyrtårn. Statlige tilknyttede undervisnings- og forskningsinstitusjoner inkluderte Norsk institutt for naturforvaltning (NINA), Høgskolen i Innlandet (tidligere Høgskolen i Hedmark og Høgskolen i Lillehammer), Botanisk hage, Naturhistorisk museum (Universitetet i Oslo) og Universitetet i Bergen. Næringslivet var representert ved Kystrederiene, Norsk Industri, Avfall Norge, Industri Energi, Maskinentreprenørenes forbund, Norske Lakseelver og NHO.

Heving av strafferammer og bedre håndheving

Regjeringen har allerede arbeidet en tid med å øke strafferammen for flere miljølovbrudd. De økte i fjor strafferammene for ulovlig handel med truede arter fra seks måneder til tre år. Videre har de foreslått å øke strafferammen for grove overtredelser av naturmangfoldloven fra 3 år til 5 år (stortingsproposisjon 77L, 2018-2019). Ved å heve strafferammene for miljøkriminalitet gir regjeringen et tydelig signal om alvorligheten rundt denne type lovbrudd som rammer menneskers helse, natur og miljø.

De forskjellige organisasjonene, foretakene og sektormyndighetene kan bidra til å nå målene ved sin kunnskap, arbeid og erfaring. Noe vil kunne gjøres ved forebygging av miljøkriminalitet, annet ved bedre håndheving av eksisterende lovverk.

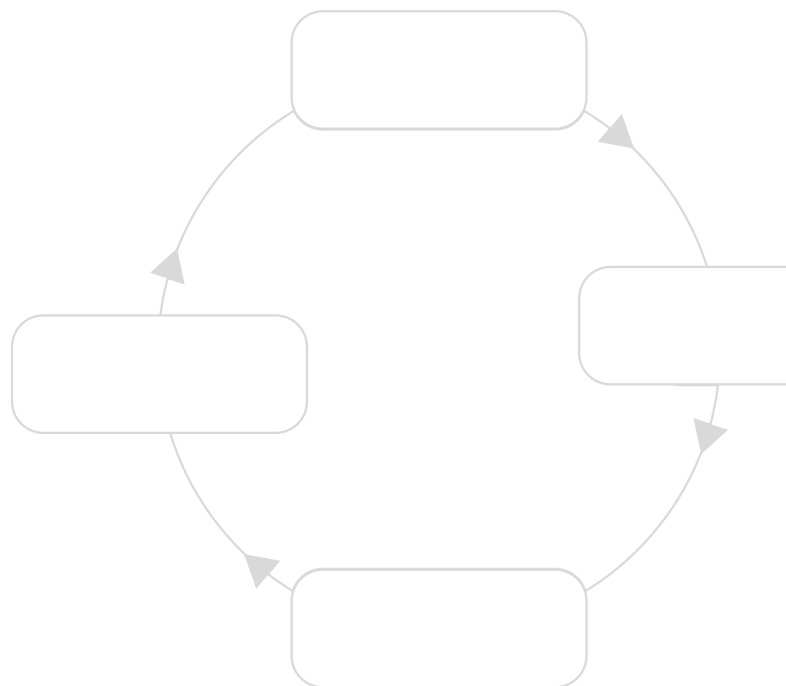
Klima- og miljødepartementet ønsker fortsatt innspill og samarbeid for selv å kunne gjøre gode vurderinger. Arbeidet vil bli behandlet videre politisk gjennom en styrket innsats mot miljøkriminalitet, men det er ennå ikke avklart i hvilken form strategiplanen vil bli lagt fram. Foreløpig ligger en kopi av de innleverte innspillene på departementets nettsider.

Keiserkåpe.
Foto: Joachim Schjolden

Tekst: politioverbetjent **Monica Mjøs Værholm**, ØKOKRIM
// monica.vaerholm@politiet.no

Knoppskyting for miljøetterretningsarbeidet

Politiets etterretningsarbeid er ikke lenger begrenset til tradisjonell organisert kriminalitet. Et nytt verktøy i kampen mot miljøkriminalitet er i utvikling.

Forebygging og kunnskapsstyring er to av pilarene i politiets strategi mot 2025. Innføring av etterretning er en av pilarene i strategien.

Som et ledd i dette er politiet i gang med å utarbeide en nasjonal strategisk trusselvurdering (Politiets trusselvurdering – PTV), som på sikt skal ta for seg all alvorlig kriminalitet. Første utgave, som utgis i juni 2019, fokuserer på fem kriminalitetsområder. Miljøkriminalitet er ett av dem. Dette fordi miljøkriminalitet er et område med politisk fokus, samtidig som det erkjennes at kunnskapen om denne typen kriminalitet er for lav i politiet.

Informasjonshull avdekket

Etterretningsfunksjonene i politidistriktene har ikke tidligere hatt miljøkriminalitet som et prioritert etterretningsområde, og arbeidet med denne trusselvurderingen har avdekket at politiet ikke har god nok forståelse for verken aktører eller fenomener på området. Mange politidistrikter har store kunnskapshull, og dagens kunnskap om miljøkriminalitet er i stor grad basert på anmeldelser og tips. Særlig alvorlige trusler innenfor forurensingskriminalitet og naturkriminalitet er det lite kunnskap om i flere politidistrikt.

Arbeidet med politiets trusselvurdering

har videre fått frem at det finnes lite etterretningsinformasjon om miljøkriminalitet i politidistriktene, sammenlignet med andre kriminalitetsområder. Manglende kunnskap både hos etterforskerne og i patruljene før-er til at få sa-

« For ØKOKRIM betyr det økte nasjonale fokuset på miljøkrimetterretning at også vi må bruke mer ressurser på feltet.

ker blir avdekket og anmeldt, og at lite informasjon om miljøkriminalitet legges inn i politiets etterretningssystem. Kunnskapsproduksjonen i politiet er derfor i stor grad basert på informasjon fra miljøkoordinatorne. På områder hvor politidistriktene har få anmeldte saker, baseres ofte vurderingene av truslene i politidistriktet på nasjonale strategiske produkter.

Som en konsekvens av dette, får politimesterne dårligere beslutningsgrunnlag med lite lokal fenomenforståelse på miljøkriminalitet, sammenlignet med annen mer tradisjonell kriminalitet.

Miljøkoordinatorer inn i etterretningsarbeidet

Det at miljøkriminalitet er tatt med i politiets trusselvurdering, har ført til økt fokus og forståelse for fagfeltet i noen politidistrikter. Dette vil trolig fortsette fremover, siden prioriteringen av miljøkriminalitetsbekjempelse opprettholdes fra nasjonalt hold. Miljøkoordinatorne vil sannsynligvis bli mer involvert i det systematiske etterretningsarbeidet. Etterretningsinformasjonen vil inngå i planleggings- og prioriteringsprosessene til både politidistriktene og Politidirektoratet. Innhenting og formidling av etterretningsinformasjon vil kunne bli en viktig oppgave for miljøkoordinatorne fremover.

For ØKOKRIM betyr det økte nasjonale fokuset på miljøkrimetterretning at også vi må bruke mer ressurser på feltet. Politiets trusselvurdering blir et strategisk dokument, som kun vil dekke noen prioriterte kriminalitetsutfordringer innen miljøkriminalitet i dybden. ØKOKRIM ser derfor behovet for at vi også må produsere andre nasjonale etterretningsprodukter kan bidra til kunnskapsproduksjonen innen miljøkriminalitet.

Tekst: advokat og partner **Thomas Skjelbred**, Advokatfirmaet Elden
// thomas.skjelbred@elden.no

Forsvarerrollen i miljøkrimsaker – noen refleksjoner

Straffbare handlinger på miljøområdet har tradisjonelt vært forbundet med lav oppdagelsesrisiko og lave straffer. Dette har gjort det fristende å begå miljøkriminalitet. Det er lite tvilsomt at en økende grad av rettsliggjøring, administrative sanksjoner og straffebud med strengere strafferammer har bidratt til økt bevissthet hos norske virksomheter og det norske folk generelt rundt miljøkrav. Spørsmålet er om det har blitt for strengt slik at seriøse virksomheter mister incentivet til å drive effektivt miljøarbeid.

Tidligere Økokrim-sjef Einar Høgetveit uttalte i sin tid at de som ikke tror på straffens allmennpreventive virkning, ikke burde arbeide i Økokrim. Tanken bak uttalelsen var at på områdene økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet er straff særlig egnet som middel til avskrekking, og at den allmennpreventive virkningen derfor er god.

Hvis dette resonnementet skal stå seg, må straffen i tillegg oppleves rettfærdig, og ikke minst må handlingene man straffes for, ha vært mulige å unngå. I mange saker opplever man å bli stilt sjakk matt fordi det nettopp opplevdes vanskelig å gjøre ting annerledes.

Undertegnede har 20 års erfaring fra Miljøverndepartementet som regelverksutvikler, fra Statens forurensningstilsyn (Miljødirektoratet) som tilsynsmyndighet og fra Økokrim med ansvar for etterforskning og irettføring av miljø saker. I tillegg har jeg de siste fire årene arbeidet som privatpraktiserende advokat, noe som har gitt meg et visst innblikk i straffesakene. Jeg ønsker derfor å dele noen refleksjoner her.

Politiets objektivitet

For det første bør det være en armlengdes avstand mellom politiet og tilsynsmyndigheten. Mange som straffefølges, opplever samarbeidet mellom politiet og tilsynsmyndighetene som problematisk nært. Det er ikke tvil om at alle forannevnte etater ser sakene fra sitt perspektiv og sine ståsteder. Det kan

derfor være fort gjort å få skylapper og miste perspektivet.

Mange miljø saker skjer etter anmeldelser fra Miljødirektoratet, Arbeidstilsynet, Riksantikvaren eller andre fagmyndigheter med særlig ansvar for oppfølging av sine respektive lov-

Undertegnede mener at straff både mot person og foretak kun bør skje i unntakstilfeller.

verk. Anmeldelsene kommer gjerne etter et stedlig tilsyn, eller etter en akutt hendelse. Ikke sjelden er også politiet med på stedet når hendelsen har funnet sted. Nettopp politiets tilstedeværelse kan være problematisk. Politiet og forvaltningsmyndigheten opptrer side om side, og det kan være uklart om dette skjer etter straffeprosesslovens strenge regler med selvinkrimineringsvern, eller etter forvaltningsrettslige regler om plikt til å forklare seg. For eksempel har jeg opplevd at politiet har anmodet forurensningsmyndigheten om å gjennomføre forvaltningsmessige undersøkelser med den bevistilgangen det gir, mens en sak er under etterforskning for de samme forholdene. Dette er selvsagt uholdbart.

Videre er det viktig at politiet ikke bare legger anmeldelsen fra forvaltningsmyndig-

heten til grunn. Objektivitetskravet i straffeprosessloven om også å etterforske det som er til gunst for siktede, bør etter mitt skjønn vektlegges i større grad enn hva som ofte gjøres. Politiet er i for stor grad blitt tilsynets forlengede og ukritiske arm. Jeg har sett en økende tendens til at dokumenter unntas fra innsyn på etterforskningsstadiet uten noen nærmere begrunnelse. Blant annet har selve anmeldelsen fra tilsynsmyndigheten – sakens sentrale dokument – vært unntatt innsyn. Dette vil etter mitt skjønn undergrave muligheten for en best mulig opplysning av saken. Her er bevisforspillelsesfaren svært liten. Miljø saker er ofte svært faktabaserte, og ulike handlings- og hendelsesalternativer skal belyses. Ofte vil vitenskapelige spørsmål om årsakssammenhenger være sentrale, og det er da viktig at mistenkte tidlig får anledning til å imøtegå anklagene mot seg.

Administrative sanksjoner

De siste årene har forvaltningen fått flere sanksjonsmuligheter og kontroll hjemler. Funksjoner som tidligere falt inn under politiets og påtalemyndighetens ansvarsområder, og som var regulert av straffeprosesslovens strenge rettssikkerhetsgarantier, er nå overlatt til tilsynsmyndigheter. Både skattemyndighetene og konkurransemyndighetene, samt andre myndigheter, er gitt kompetanse til å gripe inn i private borgeres privatliv, gjennom hjemler til ransaking og beslag. Slik kontroll kan gjennom-

føres med eller uten politiets bistand, og unnlatt medvirkning til kontroll er straffesanksjonert. Riksadvokaten har tidligere advart mot innføring av en parallell straffeprosess. Forvaltnings-

« Etter mitt skjønn må det gis et incitament til å jobbe systematisk med helse, miljø og sikkerhet. Det kan ikke være slik at man blir dømt uansett.

organers vide fullmaktslinje har klare likhetstrekk med en straffeprosessuell kontroll uten straffeprosessuelle rettssikkerhetsgarantier. Dette er uheldig. Målet helliger ikke middelet.

Selv om man ønsker en effektiv håndhevelse av forvaltningsreglene, kan ikke det innebære at borgernes grunnleggende rettssikkerhetsgarantier svekkes i en tid hvor det er behov for at de styrkes.

Straff både mot person og mot foretak

I miljøsaker, kanskje særlig ved brudd på arbeidsmiljøloven og forurensningsloven, er den straffbare handlingen, feilen eller forsømmelsen foretatt av en ansatt eller noen andre som opptrer på vegne av et foretak. Ofte blir foretaket gjort ansvarlig for de ansattes anonyme og kumulative feil. Foretaksstraffen er subsidiær til den personlige straffen. Derfor vil ofte foretaket straffes i tillegg til at det ilegges personlig straffeansvar. Undertegnede mener at straff både mot person og foretak kun bør skje i unntakstilfeller. Politiet bør så tidlig som mu-

lig under etterforskningen velge hvem som bør straffefølgges. Saken mot Rød ungdom i Rt-2004-1639 illustrer poenget godt. Her uttaler Høyesterett at selv om Rød ungdoms daværende leder var ilagt påtaleunndlatelse, og det sikkert også hadde vært mulig å spore opp andre deltakere i aksjonen, fremstår det som mest naturlig å straffe organisasjonen som sådan. Det ville være krevende å avgrense personkretsen som skulle straffefølges på en rettførdig måte. Lovbruddene som var begått, hadde «et sterkere tilknytningsforhold og en større grad av nærhet» til organisasjonen enn til enkeltpersonene som deltok. Ofte vil det være snakk om mer kollektive feil og systemsvikt, slik at politiet allerede fra starten bør innrette etterforskningen mot foretaket, fremfor mot enkeltpersoner som politiet senere frafaller siktelsen mot.

Hva er godt nok?

Norske foretak legger et betydelig arbeid og betydelige ressurser i helse- miljø- og sikkerhetsarbeid (HMS). De fleste seriøse virksomheter arbeider systematisk med internkontroll. Likevel, når ulykken skjer, blir foretaket etterforsket og straffet. Mange virksomheter har lenge gitt uttrykk for at dette gir mangel på forutberegnelighet, og at de i større grad bør belønnes for å ta internkontrollarbeidet seriøst. Ved avgjørelsen av om et foretak skal straffes, og ved utmålingen av straffen sier straffeloven § 28 c) følgende:

skaldet blant annet tas hensyn til om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget lovbruddet

Uten at jeg har foretatt en grundig analyse av spørsmålet, er det min påstand at det i for liten

grad blir gitt strafferabatt på grunn av godt internkontrollarbeid.

To rettsavgjørelser illustrerer dette godt. For det første den såkalte Norcem-avgjørelsen inntatt i Rt-2012-770 der Høyesterett uttaler at bedriftens HMS-system ikke var mangelfullt i seg selv, og at praksisen som ledet til ulykken, åpenbart hadde vært i strid med de generelle instruksene til bedriften om hvordan arbeid i høyden skulle utføres. Selskapet ble likevel dømt. Her kan man spørre seg hvilke handlingsalternativer selskapet faktisk hadde ettersom ledelsen aldri ble informert om den ulovlige praksisen. Etter mitt skjønn må det gis et incitament til å jobbe systematisk med helse, miljø og sikkerhet. Det kan ikke være slik at man blir dømt uansett.

I den såkalte Rockwool-saken i Rt-2015-1504 inntar Høyesteretts mindretall et motsatt standpunkt. Her sier mindretallet at man bør være tilbakeholden med å straffe i tilfeller der skadepotensialet er forholdsvis lite, skyldgraden er lav og bedriftens generelle HMS-rutiner er gode. I slike situasjoner vil straffens preventive virkning være liten. Selv ikke en mønstergyldig bedrift kan sikre seg helt mot ulykker. Hvis enhver arbeidsulykke med personskaade der skaden kunne vært unngått, ender med straff, kan bedriften få inntrykk av at skadeforebygging uansett ikke hjelper.

Avslutning

Norsk politi og norske tilsynsmyndigheter gjør mye godt og viktig arbeid for å bekjempe miljøkriminalitet. Men kun hvis de riktige sakene prioriteres, adekvate reaksjoner ilegges, og straffen oppleves som rettførdig, vil den tidligere Økokrim-sjefens resonnement stå seg.

Tekst: politiadvokat **Magnus Engh Juel**, ØKOKRIM / Foto: **Studio Fasching**
 // magnus.ENGH.juel@politiet.no

Opphugging av skip – ny forskrift

Hva skjer med skip som skal kasseres? Stort sett seiles de opp på en strand i India, Pakistan eller Bangladesh. Der hugges fartøyene opp, og stålet gjenvinnes. Rimelig arbeidskraft kombinert med lokal etterspørsel etter gjenvunnet stål gjør at utrangerte skip oppnår de høyeste skrapprisene i India, Pakistan og Bangladesh. Problemet? Opphuggingen fører i mange tilfeller til alvorlige arbeidsulykker og omfattende lokal forurensning.

Slik opphugging av skip er gjerne omtalt som «beaching». Lovgiver vil fenomenet til livs og har vedtatt et nytt regelverk hvor formålet er å sikre en forsvarlig opphugging. Forskriften om gjenvinning av skip og flyttbare innretninger trådte i kraft 31. desember 2018 og gjennomfører EUs skipsgjenvinningsforordning i norsk rett. EU-forordningen bygger på Den internasjonale konvensjonen om sikker og miljømessig forsvarlig gjenvinning av skip (Hongkong-konvensjonen) som ble vedtatt av FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) i 2009. Konvensjonen har fremdeles ikke trådt i kraft. EU har derfor tatt saken i egne hender og utformet et regelverk for EØS-flaggede skip.

Forskriften får anvendelse på EØS-flaggede skip med bruttotonnasje på 500 eller mer som ikke utelukkende går i innenriksfart. Skip er definert vidt og omfatter fiskefartøy, flytende og selvløftende plattformer og undervannsfartøy.

Essensen i det nye regelverket er at EØS-flaggede skip må gjenvinnes ved et EU-godkjent skipsgjenvinningsanlegg, og utenfor EØS-området er det EU-kommisjonen som har godkjenningskompetansen. Flere av de indiske anleggene har søkt, og selv om EU-kommisjonens behandling av søknadene fortsatt pågår, er realiteten per dags dato at ingen anlegg i de store gjenvinningslandene India, Pakistan eller Bangladesh er godkjente for å ta imot EØS-flaggede skip til gjenvinning.

Straffetrusself?

Et rederi som seiler et kassert EØS-flagget skip til opphugging i Pakistan eller Bangladesh, vil følgelig handle i strid med forskriften. Kan brudd på forskrift om gjenvinning av skip og flyttbare innretninger straffes?

Forskriften er hjemlet i skipssikkerhetsloven §§ 33 og 36. Sistnevnte bestemmelse lyder: «Et skip som skal tas endelig ut av drift, skal håndteres på en forsvarlig måte, slik at det ikke oppstår fare for liv, helse eller miljø».

Brudd på § 36 er imidlertid ikke straffbart. For slike overtredelser er det kun hjemmel for forvaltningen til å utstede overtredelsesgebyr etter skipssikkerhetsloven § 55. Annerledes stiller det seg for skipssikkerhetsloven § 33. Brudd på § 33 og forskrifter gitt med hjemmel i denne er straffbart, jf. skipssikkerhetsloven §§ 64 og 65. Straffelovens regler om foretaksstraff vil da også komme til anvendelse.

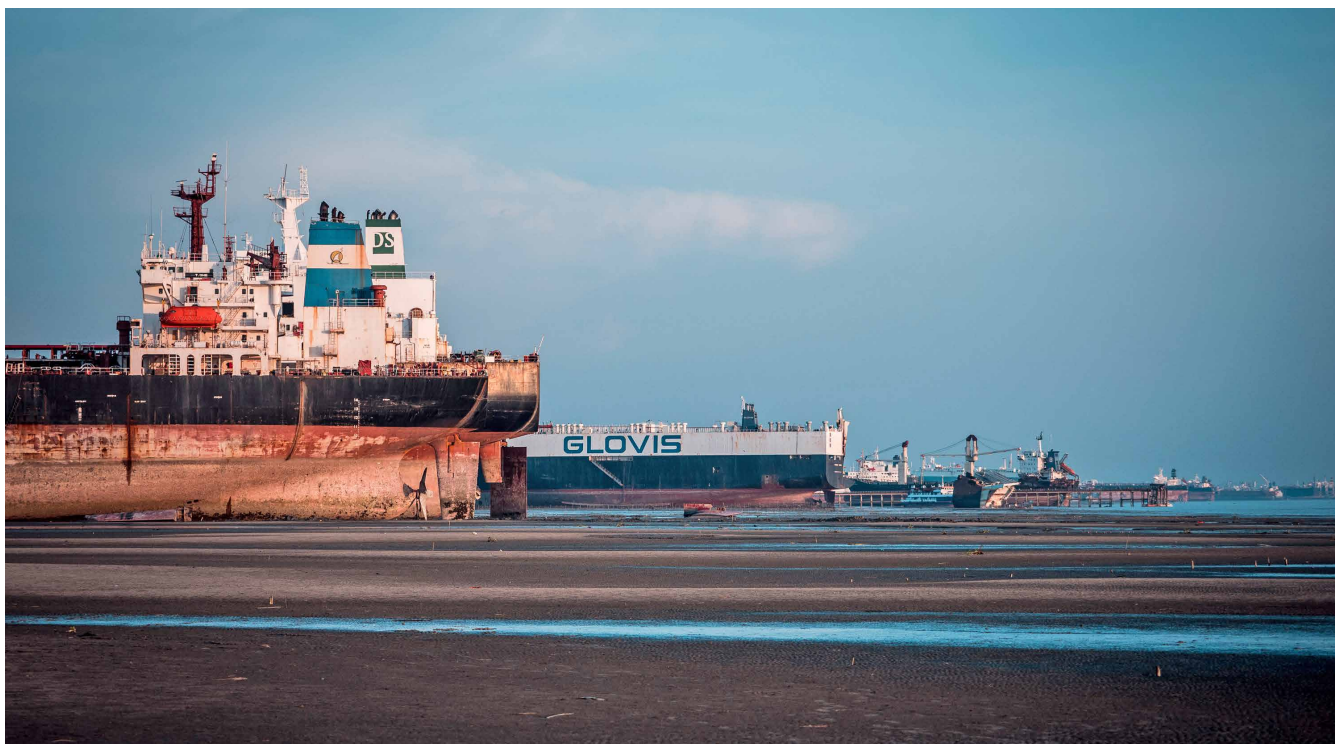
Skipssikkerhetsloven § 33 pålegger rederiet å legge opp driften av skipet slik at det ytre miljøet ikke forurenses. Skipssikkerhetsloven § 33 gir blant annet hjemmel til å pålegge spesifikke miljøsertifikater som blant annet gjenvinningssertifikat.

Artikkel 6 (2) i forordningen pålegger rederiet å påse at skip som skal til gjenvinning, har et gjenvinningssertifikat, og at skip som skal til gjenvinning, kun sendes til et EU-godkjent anlegg. Et vilkår for å få utstedt gjen-

vinningssertifikatet er at rederiet kan vise til en avtale med et godkjent anlegg, og at det fra anleggets side foreligger en godkjent gjenvinningsplan for det spesifikke skipet, jf. forordningen artikkel 6 (2) jf. artikkel 7 (3). Dersom rederiet sender skip til gjenvinning i strid med disse kravene, vil det være et brudd på sertifikatforpliktelsene i forskriften som er hjemlet i skipssikkerhetsloven § 33. Som nevnt over er brudd på skipssikkerhetsloven § 33 straffbart etter samme lov §§ 64 og 65. Til tross for manglende straffetrusself for brudd på skipssikkerhetsloven § 36 kan altså rederiet i slike tilfeller straffes for brudd på forskriftsbestemmelser gitt i medhold av skipssikkerhetsloven § 33.

Hva med andre skip?

Mange skip seiler ikke under EØS-flagg. Hvilke regler gjelder ved opphugging av slike skip? Svaret avhenger av hvor skipet befinner seg. For ethvert skip som seiler under et annet flagg enn et EØS-flagg, og som befinner seg i Norge, vil avfallsforskriften kapittel 13 komme til anvendelse, såfremt fartøyet er å anse som «avfall» etter forurensningsloven § 27. Avfallsbegrepet favner vidt. Dersom et rederi har til hensikt å kassere et skip, vil det være å anse for «avfall» allerede på det tidspunktet hvor en slik hensikt foreligger. Et skip som for eksempel ligger fortøyd i Ålesund, og som rederiet ønsker å hugge opp i Bangladesh, vil

Bildene i artikkelen er tatt av Studio Fasching, og viser Chittagong, Bangladesh, 2017.

være å anse som avfall allerede når rederiet beslutter å sende det til opphugging.

For forsendelser av avfall ut av Norge oppstiller avfallsforskriften kapittel 13 et detaljert og omfattende regelverk. Avfallsforskriften kapittel 13 gjennomfører EUs forordning om grensekryssende forsendelser av avfall. I fortalen til forordningen er det presisert at et skip kan være avfall samtidig som det kan være definert som et skip i henhold til andre internasjonale regler, herunder diverse konvensjoner som hører til sjøretten.

Transport av kasserte skip ut av Norge til opphugging i et annet land er kun lovlig etter tillatelse fra Miljødirektoratet. I enkelte tilfeller vil det gjelde et absolutt forbud mot avfallseksporten.

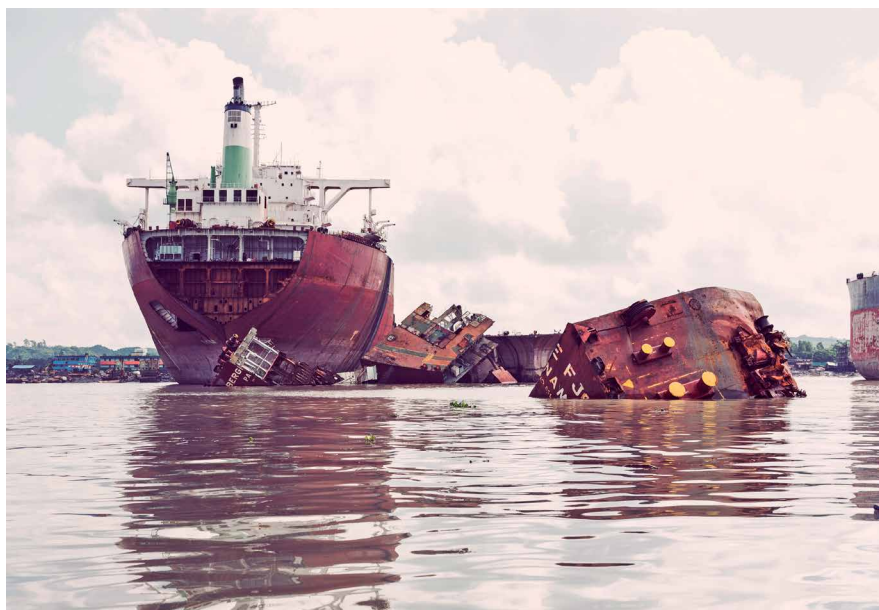
Omgåelse av regelverket

Både skipsgjenvinningsforordningen og grensekryssforordningen gjelder for nasjonal lovgivning for alle EU- og EØS-statene. For å forhindre overlapping har lovgiver avgrenset anvendelsesområdet til avfallsregelverket, slik at det uttrykkelig kun gjelder for kasserte skip som ikke seiler under EØS-flagg.

EUs skipsgjenvinningsforordning har blitt kritisert for at rederiene lett kan omgå regel-

verket ved å flagge om skip før det treffes beslutning om å kassere fartøy. Kritikken er mindre treffende dersom skipet befinner seg i EØS-området. For eksempel vil et rederi ikke kunne flagge om et skip fra Norge til Panama, og dermed stå fritt til å seile siste reis for egen maskin til en strand i Bangladesh dersom skipet befinner seg i Norge på tidspunktet rederiet flagger om fartøyet. I et slikt tilfelle forelig-

ger det nemlig en hensikt om å kassere skipet, og fartøyet vil være å anse som «avfall» omfattet av reglene i avfallsforskriften kapittel 13. Selv om ulike omgåelsestilfeller kan tenkes, er den samlede effekten av skipsgjenvinningsforskriften og avfallsforskriften kapittel 13 at kasserte skip ikke kan lovlig seiles for egen maskin fra Norge til opphugging på en strand i India, Pakistan eller Bangladesh.

Det er unektelig noe uheldig at opphugging av skip nå reguleres av to ulike forskrifter med ulik reguleringsteknikk og anvendelsesområde. Skipsgjenvinningsforskriften er et resultat av EUs egen gjennomføring av Hongkong-konvensjonen, en internasjonal traktat spesielt utformet for opphugging av skip. Avfallsforskriften kapittel 13 derimot bygger på EUs gjennomføring av Baselkonvensjonen, en internasjonal avtale om import og eksport av avfall mellom stater. For alle aktører er det ønskelig med et samlet regelverk som gjelder for alle skip, noe

som også var formålet med Hongkong-konvensjonen fra 2009 som fremdeles ikke har trådt i kraft. Kritikere har stilt spørsmål ved om konvensjonen vil gå i glemmeboken og være utdatert før den noensinne trår i kraft.

En slik påstand synes imidlertid forhastet. Denne vinteren har det vært litt bevegelse i ratifikasjonsprosessen. Både Nederland og Tyrkia, to ikke ubetydelige stater innen henholdsvis skipsfart og opphugging av skip, ratifiserte konvensjonen første kvartal 2019. Muligens er dette starten på en dominoeffekt, slik at

Hongkong-konvensjonen trår i kraft før den når sitt 20-årsjubileum. Skipssikkerhetsloven § 36 er forskriftshjemmel for en eventuell norsk gjennomføring av Hongkong-konvensjonen. Hvordan regelverket da vil bli utformet, gjestår å se. Trolig vil regelverkets utforming stille strengere krav enn konvensjonen, på samme måte som skipsgjenvinningsforskriften gjør i dag for EØS-flaggede skip. Innen overskuelig fremtid får vi leve med at reguleringen av opphugging av skip er stykket opp og fordelt utover to forskrifter.

Tekst: politioverbetjent & miljøkrimkoordinator **Sjur Stava**, Sør-Vest politidistrikt
// sjur.stava@politiet.no

Rettsoppnevnt sakkyndig i straffesaker

Neste gang du får en miljøstraffesak på pulen, still deg selv følgende spørsmål: Bør det oppnevnes en sakkyndig som kan bistå under etterforskningen?

Mange miløsaker omhandler spesielle problemstillinger og spørsmål, og i slike tilfeller kan sakkyndige tilføre saken mer enn ordinære vitner og politietterforskere. Som etterforsker bør man ta grep tidlig dersom man ser at det kan bli behov for en rettsoppnevnt sakkyndig under etterforskningen.

Spørsmål man bør stille seg, kan være: Krever bevistemaer i saken spesialkunnskap av en slik karakter at noen med spesialkompetanse skal oppnevnes? Kan en sakkyndig-rapport gjøre nytte som bevis i en fremtidig hovedforhandling? Og ikke minst, har vi i politiet nødvendig kompetanse eller utstyr til å gjøre arbeidet selv? Det finnes spesialetterforskere både hos ØKOKRIM og KRIPPOS som kan ha riktig bakgrunn og kunnskap, men ikke i alle saker.

Oppnevningen og arbeidet den sakkyndige skal utføre vil ta noe tid. Dersom man etterforsker en sak hvor det er ønskelig med sakkyndig kompetanse, er det derfor viktig å iverksette de nødvendige gjøremålene så tidlig som mulig i etterforskningen. Som etterforsker er det naturlig først å drøfte dette med den påtaleansvarlige for saken. Forbered deg og argumenter for hvorfor det er påkrevd med en sakkyndig. Når dere er enige om å be om å få oppnevnt en sakkyndig, bør dere snarest utforme et mandat til retten hvor dere begrunner hva den sakkyndige skal tilføre saken helt konkret.

Retten tar regningen

Personlig har jeg arbeidet med sakkyndige i flere typer saker – dyrevelferdssaker, kultur-

minnesaker og saker som omhandler plan- og bygningsloven, for å nevne noen. I saker etter plan- og bygningsloven har jeg hatt god erfaring med profesjonelle landmålere som har foretatt presise målinger på en effektiv og profesjonell måte, og deretter har utarbeidet en rapport med gode kart, tegninger og beregninger av inngrepets omfang. Har du behov for innspill, eller et eksempel på et mandat, er det bare å ta kontakt.

Merk deg at utgifter til rettsoppnevnte sakkyndige dekkes av retten.

Mandatet er avgjørende

I noen tilfeller benytter vi oss av personer uten tidligere erfaring fra sakkyndigarbeid, og da er det spesielt viktig at mandatet er ryddig og ikke til å misforstå, og at det gir klare føringer for det arbeidet som ønskes utført. Det er vanskelig å foreslå en mal, ettersom det er store variasjoner mellom de ulike sakstypene. Det er likevel noen fellestrekk som bør gå igjen:

Innledningsvis er det naturlig å skrive litt om det anmeldte forholdet. Videre må problemstillingen som ønskes undersøkt, beskrives, og mandatet må si noe om hvorfor politiet og påtalemyndigheten mener den sakkyndige kan belyse saken ytterligere.

Det bør skrives i detalj hva den sakkyndige skal si noe om, og ev. hva han/hun ikke skal si noe om. Den sakkyndige skal besvare sitt mandat, ikke mene noe om alt i saken. Det er fornuftig å kontakte personen som ønskes oppnevnt, på forhånd for å avklare om han eller hun faktisk har mulighet til å gjøre arbeidet, samt forventet ressursbruk, kostnader,

habilitet etc. Dette kan gjerne beskrives i mandatet. Avhengig av når oppnevningen gjøres i saken, må man vurdere å la den mistenkte/siktete komme med innspill til hvem som skal oppnevnes. Det er viktig å være ryddig når det gjelder hvilken fagperson man ønsker oppnevnt – enkelte temaer kan være gjenstand for betydelig språk i tolkning og forståelse mellom de ulike fagmiljøene.

Dersom personen er utnevnt som sakkyndig for første gang, bør man vurdere å tydeliggjøre noen grunnleggende føringer, blant annet at personlige meninger skal holdes utenfor rapporten, og at den sakkyndige forventes å opptre objektivt og profesjonelt samt i lojalitet med rettens mandat.

Når utkastet til mandatet er skrevet, sendes dette til ansvarlig påtalejurist. Om, eller forhåpentligvis når, retten oppnevner en sakkyndig, kan det være nyttig med et forberedende møte med vedkommende. Han eller hun har trolig behov for ytterligere opplysninger og informasjon. Et møte i forkant av jobben kan forhindre misforståelser.

Lykke til med etterforskning av miløsaker, og ikke glem å vurdere å brukerettsoppnevnt sakkyndig underveis i etterforskningen.

Ytterligere informasjon

- Riksadvokatens retningslinjer om bruk av rettsoppnevnt sakkyndige (RA-2014-10)
- Sakkyndighet i straffesaker om miljø og økonomi, Henrik Horn, Miljøkrim nr. 3, 2014

Aktuelle dommer og forelegg

Straffeloven

● HR-2018-1267-U

Vold mot naturforvalter

Tiltalte hadde to ganger dyttet en naturforvalter som var på stedet for å tvangsgjennomføre vedtak om rydding, og var i lagmannsretten dømt til ubetinget fengsel i 18 dager for overtredelse av strl. 2005 § 155 første ledd. Ankeutvalget viste til at voldsbegrepet i strl. § 155 har samme rekkevidde som i strl. 1902 § 127. Dyttingen var utvilsomt en kraftanstrengelse mot naturforvalteren for å hindre ham i å iverksette ryddingsvedtaket, og utgjorde da vold mot offentlig tjenestemann. Domfeltes anke over lovanvendelse og straffutmåling ble ikke tillatt fremmet.

● HR-2019-282-S

Fangst av snøkrabbe i fiskevernsonen ved Svalbard

Lagmannsretten hadde dømt et latvisk rederi og den russiske kapteinen på et av rederiets fartøy for overtredelse av havressurslova § 61, jf. § 4, jf. § 16, jf. forskrift om fangst av snøkrabbe § 5, jf. § 1. Fartøyet hadde fangstet snøkrabbe på norsk kontinentalsokkel i fiskevernsonen ved Svalbard uten å ha søkt om tillatelse fra norske myndigheter. Høyesterett, som behandlet saken i storkammer, kom til at snøkrabben er en sedentær art, jf. havrettskonvensjonen artikkel 77 nr. 4. Sedentære arter omfattes av kyststatens eksklusive rett til å utnytte naturressursene på kontinentalsokkelen. Norges folkerettslige forpliktelser kunne ikke medføre straffrihet. Deresom de tiltalte hadde vært norske, ville de ha blitt straffet for å ha fangstet uten gyldig dispensasjon. Verken havressursloven § 6, strl. § 2 eller Svalbardtraktaten kan forstås slik at Norge ikke har adgang til å straffe utlendinger som i næringsøyemed handler uten tillatelse der dette er påkrevd for alle. Likebehandlingsprinsippet i Svalbardtraktaten var ikke brutt, og de tiltaltes anke over lovanvendelsen under skyldspørsmålet ble forkastet.

Straffeprosessloven

● HR-2019-610-A

Ransaking av data på utenlandsk server

I forbindelse med etterforskningen av en sak om mulig databedrageri hadde påtalemyndigheten begjært ransaking hos et selskap som selv ikke var siktet, jf. strpl. § 192 nr. 3, for å få tilgang til datamateriale som selskapet hadde lagret på servere i utlandet, og som man antok kunne kaste lys over det mulige databedrageriet. Høyesterett, som behandlet saken i avdeling, la til grunn at det etter intern norsk rett ikke var noe til hinder for å foreta ransakingen. Det var heller ingen traktatbestemmelser eller folkerettslig sedvane som hindret dette. Ransaking i et tilfelle som dette ville heller ikke innebære noen krenkelse av andre staters eksklusive rett til å bruke tvang på eget territorium. I denne forbindelse ble det lagt vekt på at tvangsmiddelet var satt i verk på norsk territorium, og at det aktuelle materialet var gjort tilgjengelig gjennom bruk av tvangsmidler overfor et norsk selskap med kontor i Norge. Beslutningen var truffet av norske domstoler med ivaretagelse av alminnelige rettsikkerhetsgarantier. Ransakingen ville bare gi tilgang til materiale som selskapet selv hadde lagret, og selv fritt kunne hente tilbake fra det utenlandske lagringsstedet.

Naturvern- og naturmangfoldloven / friluftsløven / viltloven

● Sør-Trøndelag tingretts dom 9.10.2018,

TSTRO-2018-110365

Ulovlig hold av vilt

En mann ble dømt til en bot på 18 000 kroner for å ha holdt vilt ulovlig i fangenskap, jf. viltloven § 56 første ledd første straffalternativ, jf. § 7 første ledd. Mannen hadde uten tillatelse holdt og avlet fram et større antall blå- eller sølvrev for salg til private. Anken til Høyesterett over lagmannsrettens beslutning ble forkastet, HR-2019-379-U.

● Borgarting lagmannsretts dom 29.9.2018

LN-2017-173967

Frifinnelse for felling av trær

Se omtale på side 19.

Forurensningsloven

● Hammerfest tingretts dom 10.8.2018,

THAFE-2018-71608

Senkning av båt

En 58 år gammel fisker ble dømt for forurensning ved å senke en til dels utrangert båt i sjøen. Boten ble satt til 18 000 kroner. Tingretten viser til RT 2015-392 avsnitt 52, der Høyesterett uttaler at det av allmennpreventive grunner må reageres strengt i saker om miljøkriminalitet, og videre at «(...) bilkirkegårder er et økende miljøproblem i hele landet». Tingretten uttaler at det samme må kunne sies om dumping av skip.

Bilde av sjarken. Foto: Finnmark politidistrikt

Arbeidsmiljø

● Bergen tingretts dom 23.10.2018

Unnlatelse av HMS-arbeid og neglisjering av Arbeidstilsynets pålegg i produksjonsfirma

Et firma som produserer plastbåter til private og til næringsformål innen fiskeri, oppdrett og olje, ble idømt en bot på 75 000 kroner for ulike brudd på arbeidsmiljølovens bestemmelser. Innehaveren av firmaet ble dømt til betinget fengsel i 45 dager. Firmaets ansatte hadde blitt eksponert for støv, støy og løsemidler i produksjonsprosessen med støping av glassfiberbåter. Slik eksponering krever særlige

tiltak for å sikre et forsvarlig arbeidsmiljø.

Bedriften hadde ikke etablert stoffkartotek, og en tidligere ansatt hadde fått varige løsemiddelskader som følge av arbeidet. Det ble også utført vedlikeholdsarbeid på produksjonslokaler med asbestholdige takplater. Dette ble gjennomført uten å ta hensyn til gjeldende regleverk for slikt arbeid. Arbeidstilsynet hadde ved flere anledninger gitt firmaet pålegg om ulike utbedringer, og også om stans av arbeidet. Påleggene fra Arbeidstilsynet ble neglisjert og delvis motarbeidet i den aktuelle perioden.

● **Gulating lagmannsretts dom 14.12.2018, LG-2018-62968**

Dødsulykke på arbeidsplass

En arbeidstaker (elektriker) skulle skifte en lys-

pære i en lampe på utsiden av en silo, ca. 18 meter over bakken. Han gikk opp i siloen, som var fylt opp med sand. Han falt gjennom noen sponplater utenfor siloføringen og deretter ca. 18 meter ned på et betongdekke, hvor han døde momentant. Lagmannsrettens flertall fant at virksomheten objektivt sett hadde forholdt seg som beskrevet i de tre tiltalepostene. Spørsmålet ble om det var utvist subjektiv skyld, og i så fall om virksomheten skulle straffes, jf. straffeloven § 48 b. Det bestemmende mindretall, jf. straffeprosessloven § 35, fant at de som hadde handlet på vegne av virksomheten, objektivt sett ikke hadde forholdt seg som beskrevet i forelegget. Virksomheten ble dermed frifunnet. Påtalemyndigheten anket over lovanvendelsen, men Høyesteretts ankeutvalg tillot ikke anken fremmet (HR-2019-323-U).v

Dyrevelferdsloven

● **Fredrikstad tingretts dom 6.11.2018**

Vanskjøtsel av storfe

Se egen omtale på side 38.

Plan- og bygningsloven

● **Haugaland tingretts dom 18.1.2019**

Anleggelse av vei i strandsonen

Det ble oppført en vei på ca. 320 meter i Tysvær kommune, hvorav deler innenfor strandsonen. Før veien ble anlagt, hadde det blitt gitt avslag på oppføring av en hyttevei i området. Hytteeieren ble dømt til 30 dagers betinget fengsel, en bot på 50 000 kr og tilbakeføring av veien.

Bilde av den ulovlige anlagte veien. Foto: Sør-Vest politidistrikt.

